

Uloga biskupa u ekumenizmu

Popović, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:737929>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-06**



Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)



UNIVERSITY OF SPLIT



SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO – KATEHETSKEI STUDIJ

MATEA POPOVIĆ

**ULOGA BISKUPA U EKUMENIZMU – KATOLIČKI
POGLED**

Diplomski rad

Split, 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO – KATEHETSKEI STUDIJ

MATEA POPOVIĆ

ULOGA BISKUPA U EKUMENIZMU – KATOLIČKI
POGLED

Diplomski rad

iz Ekumenskog bogoslovlja

mentor: doc. dr. dr. sc. Ivan Macut

Split, 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
UVOD	2
1. PROMICANJE EKUMENIZMA U KATOLIČKOJ CRKVI.....	3
1.1. Ekumenizam prije Drugog vatikanskog sabora – ekumenizam povratka	3
1.2. Drugi vatikanski sabor.....	5
1.2.1. Lumen gentium	6
1.2.2. Unitatis redintegratio.....	7
1.2.3. Orientalium Ecclesiarum.....	9
1.3. Ekumenski razvoj u Katoličkoj Crkvi nakon Drugog vatikanskog sabora.....	10
1.3.1. Pavao VI.....	10
1.3.2. Ivan Pavao II.	12
1.3.3. Papa Benedikt XVI.....	15
1.3.4. Papa Franjo.....	17
2. ULOGA BISKUPA U EKUMENIZMU – KATOLIČKI POGLED.....	20
2.1. Dokumenti Drugog vatikanskog sabora	20
2.2. Ekumenski direktorij	21
2.3. Zakonik kanonskog prava iz 1983.....	24
2.4. Katekizam Katoličke Crkve.....	25
2.5. Ekumenski Vademecum	26
2.5.1. Biskup i jedinstvo kršćana.....	27
LITERATURA.....	34
IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI	37
SUMMARY	39

SAŽETAK

Sadašnje sudjelovanje Katoličke Crkve u suvremenom ekumenskom pokretu uvelike se razlikuje od onoga kako je to bilo na njegovom početku. Crkva je postupno, od stava protivljenja i odbacivanja, prelazila na prihvaćanje, sudjelovanje i konačno na apsolutnu zauzetost oko ekumenskog pokreta. Prekretnicu je označio Drugi vatikanski sabor koji je, od samog sazivanja, do intonacije saborskih dokumenata i provođenja njihovih smjernica u život Crkve, pokazao da je ekumenski put onaj put kojim je Crkva pozvana ići ukoliko želi ostvariti poslanje koje je dobila od Gospodina. Stoga nije pogrešno reći da se ekumenska nastojanja Katoličke Crkve glede ekumenskog pokreta mogu podijeliti na vrijeme prije Sabora i na vrijeme poslije Sabora. Ovaj rad slijedi tu kronologiju. U prvom dijelu prikazana je promjena mentaliteta unutar Crkve, s naglaskom na plodove Drugog vatikanskog sabora i pontifikate poslijesaborskih papa. Drugi dio fokusiran je na biskupovu ulogu u ekumenizmu koja je istaknuta u glavnim poslijesaborskim crkvenim dokumentima. Naglasak je na najnovijem dokumentu Papinskog vijeća za jedinstvo kršćana – *Biskup i jedinstvo kršćana: ekumenski Vademecum*, izdanom 04. prosinca 2020. godine.

Ključne riječi: Katolička Crkva, ekumenski pokret, Drugi vatikanski sabor, biskup, Papinsko vijeće za jedinstvo kršćana, ekumenski Vademecum

UVOD

Na hodočašću u Svetu Zemlju, u travnju 2019. godine, prvi put u životu sam bila iskreno žalosna zbog razjedinjenosti kršćana. Sveta mjesta i prisutnost brojnih kršćanskih Crkava i zajednica na poseban način svjedoče o zajedničkoj baštini i sličnostima među kršćanima, a s druge strane otkrivaju razlike i netrpeljivosti. To iskustvo mi je osvijestilo kako bi ekumenizam, kao pokret za jedinstvo kršćana, trebao biti prisutan na svim crkvenim razinama, a posebno u srcima ljudi. Papinsko vijeće za jedinstvo kršćana prošle je godine objavilo dokument *Biskup i jedinstvo kršćana – ekumenski Vademecum*. Izabran je kao glavni dio ovoga rada iz razloga što je to najnoviji crkveni dokument ekumenske tematike.

Diplomski rad podijeljen je na dva poglavlja. Prvo poglavlje nosi naslov *Promicanje ekumenizma u Katoličkoj Crkvi*, a drugo poglavlje nosi naslov *Uloga biskupa u ekumenizmu – katolički pogled*.

Prvo poglavlje započinje kronološkim pregledom raskola koji su se dogodili u Crkvi i koji su narušili njeno jedinstvo, a potom opisuje stav Katoličke Crkve po pitanju ekumenizma. Njena ekumenska nastojanja svodila su se na ekumenizam povratka tj. stav prema kojemu bi se odijeljeni kršćani trebali vratiti u krilo Katoličke Crkve. Naravno da takvo razmišljanje nije moglo uroditi pomacima prema jedinstvu, štoviše, crkve su se sve više udaljavale. S Drugim vatikanskim saborom situacija u Katoličkoj Crkvi se počela mijenjati. Tajništvo za sjedinjenje kršćana, nekatolički promatrači na Saboru, ekumenski duh prisutan u svim saborskim dokumentima – jasni su pokazatelji da je Katolička Crkva ozbiljno shvatila svoju odgovornost za ekumenski pokret. To se najjasnije vidi u saborskom Dekretu o ekumenizmu – *Unitatis redintegratio*. Nakon Sabora u Katoličkoj Crkvi započinje praktično ostvarenje ekumenizma kojeg smo u ovom radu prikazali kroz pontifikate poslijesaborskih papa.

Drugo poglavlje izlaže ulogu biskupa u ekumenizmu. Obzirom na promjenu stava prema ekumenskom pokretu, za vrijeme i nakon Sabora, Crkva objavljuje brojne dokumente koji progovaraju o ekumenizmu, a time i o biskupu koji je u svojoj mjesnoj Crkvi „vidljivo počelo i temelj jedinstva“. Središte drugog dijela rada jest poglavlje *Ekumenski Vademecum*. U njemu je prikazano značenje biskupove službe u traženju jedinstva svih Kristovih učenika. Dokument *Biskup i jedinstvo kršćana – ekumenski Vademecum* donosi praktične preporuke i inicijative koje pomažu biskupu u njegovom ekumenskom djelovanju, a odražavaju i stav kakav bi katolici trebali imati prema odijeljenoj braći i ekumenskom pokretu.

1. PROMICANJE EKUMENIZMA U KATOLIČKOJ CRKVI

1.1. Ekumenizam prije Drugog vatikanskog sabora – ekumenizam povratka

Napetosti i podjele prisutne su u kršćanstvu od samoga početka. Novi zavjet (Dj 15, 1-29) nam svjedoči o prvom velikom sukobu koji je riješen 50. godine na koncilu u Jeruzalemu. Koncilijarno zajedništvo je već u vremenima prve Crkve smatrano mjerodavnim za rješavanje takvih sporova. Nažalost, i druga mjesta kršćanske povijesti svjedoče o događajima i krivovjermjima koja su remetila jedinstvo Crkve.

Ključni raskol dogodio se 1054. godine kada se Crkva podijelila na istočnu i zapadnu, odnosno pravoslavnu i katoličku. Međusobnim izopćenjima prethodile su brojne trzavice i višestoljetni sukobi između Rima i Carigrada na crkvenom, političkom i kulturnom planu. Pokušaji pomirenja istoka i zapada na Saboru u Lyonu (1274.) i Saboru u Firenzi (1439.) bili su bezuspješni. Drugi veliki raskol dogodio se 1517. godine unutar Zapadne crkve, poznat pod pojmom reformacija. Kao i prethodni raskol, reformacija je bila uzrokovana mnogim društvenim i političkim čimbenicima, a izopćenje Martina Luthera zbog njegovih 95 teza o oprostima i vjerskim istinama, bile su samo povod novoj podjeli unutar Katoličke Crkve. Sam pojam reformacija govori što je u stvari bila Lutherova namjera – obnova, a ne podjela Crkve. Međutim, nastojanja koja su pokušala prevladati razilaženja u stavovima (Vjerski razgovor u Regensburgu 1541., Vjerski mir u Augsburgu 1555., Tridentski koncil 1545.-1563.) nisu urodila plodom. Štoviše, i unutar same reformacije dolazilo je do novih razilaženja te stvaranja brojnih denominacija i pokreta. Nakon Prvog vatikanskog sabora (1869. – 1870.) starokatoličke crkve su se odvojile zbog neslaganja s naukom o papinom primatu i nepogrešivosti unutar Katoličke Crkve.¹

Sve te nesuglasice i podjele uzrokovala su nezainteresiranost Crkvi po pitanju ekumenizma. Takav stav imala je i Katolička Crkva. Njena ekumenska nastojanja svodila su se na ekumenizam povratka tj. na razmišljanje kako se odijeljeni kršćani trebaju vratiti u krilo jedine i prave Crkve. U tom duhu papa Pijo IX. šalje prvo pismo pravoslavcima, *In superma Petri Apostoli Sede* (1848.). Poziva ih na ujedinjenje s pravom Crkvom te im garantira očuvanje vlastitih liturgijskih obreda i hijerarhije. Pismo je izazvalo suprotnu reakciju iz razloga što je pisano prema tadašnjim shvaćanjima katoličke Crkve prema kojem je rimski obred bio superioran u odnosu na one na Istoku. Naime, četiri patrijarha i 29 istočnih biskupa

¹ Usp. Ivan Macut, *Suvremeni ekumenski pokret – svjetske konferencije (1910. – 2013.)*, Glas koncila, Zagreb, 2017., str. 7-8.

pozivaju papu Pija IX. da učini prvi korak prema jedinstvu odustajući od svojih privilegija te izlažu tipično istočno shvaćanje Crkve. U drugom pismu iz 1848., *Arcano Divinae Providentiae consilio*, papa poziva pravoslavne biskupe na sudjelovanje na Prvom vatikanskom saboru. U njemu također zastupa ekumenizam povratka jer pravoslavce poziva na povratak u krilo Svete Rimske Crkve koja je rasprostranjena na cijelom svijetu.²

Pijo IX. je uputio pismo i protestantima i svim drugim ne-katolicima u svijetu pod naslovom *Iam vos omnes*. U njemu također poziva na povratak u Katoličku Crkvu, naglašavajući kako je Bog pod vodstvom sv. Petra utemeljio jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu koja je sačuvala depozit vjere te u to nitko ne može sumnjati. Svi koji su odvojeni od te Crkve, ne mogu imati, prema njegovim riječima, puninu koja se nalazi u Kristovoj Crkvi te se nalaze u stanju koje im ne osigurava spasenje.³

Razlike i podjele u kršćanstvu nisu se mogle ne isticati i u misionarskom djelovanju. To je dovelo do ideje o stvaranju jedne jedine nepodijeljene Kristove Crkve u misijskim nekršćanskim zemljama, kako bi Radosna vijest jasnije odjekivala u srcima ljudi koji nisu upoznali Krista. Prva službena konferencija održana je 1910. godine u Edinburghu i uz taj događaj vežemo početak suvremenog ekumenskog pokreta. Na konferenciji je sudjelovalo 1335 delegata, ali među njima nije bilo predstavnika Katoličke Crkve i pravoslavnih crkava. Nakon katastrofe Prvog svjetskog rata ekumenski pokret jača kao odgovor na posljedice rata. 1947. godine se osniva Svjetsko vijeće crkava koje će dati jasnije praktične smjernice u organiziranju i obavljanju službe zajednica. To vijeće crkava nije imalo tendenciju stvoriti neku „svjetsku crkvu“, nego obnoviti crkve u duhovnom i teološkom smislu. Katolička Crkva je i dalje imala stav nepovjerenja te je odbila sudjelovanje na prvoj sjednici Svjetskog vijeća crkava 1948.⁴ Zastupanje ekumenizma povratka rezultiralo je odbijanjem većine ekumenskih inicijativa sve do Drugog vatikanskog sabora. Ipak, u Katoličkoj Crkvi bila je prisutna svijest o važnosti molitve za jedinstvo kršćana. Nakon što je papa Pija X. 1910. odobrio molitvenu osminu za jedinstvo, i njegovi nasljednici su promicali istu unutar Katoličke Crkve i izvan nje. Te su molitve najčešće bile formulirane u smislu „povratka“ odijeljenih kršćana, pa su u takvom obliku bile teško prihvaćene od drugih kršćana.⁵

² Usp. I. Macut, *Suvremeni ekumenski pokret – svjetske konferencije (1910. – 2013.)*, str. 9.

³ Usp. *Isto*, str. 10.

⁴ Usp. Loredana Fabijanić, *Ekumenizam – prekretnica u Rimokatoličkoj crkvi*, u: *Essehist*, 3 (2011.), br. 3, str. 49-50.

⁵ Usp. Jure Zečević, *Nastanak, povijest i smisao tjedna molitve za jedinstvo kršćana*, u: *Bogoslovska smotra*, 65 (1995.), br. 2, str. 231.

1.2. Drugi vatikanski sabor

Stav koji je Katolička Crkva izrazila kroz Drugi vatikanski sabor prema činjenici postojanja drugih kršćanskih Crkava i crkvenih zajednica neki nazivaju „kopernikanskim obratom“. Saborski ekumenski kopernikanski obrat se ne sastoji u tome, da bi za Katoličku Crkvu ekumenizam sa Drugim vatikanskim saborom tek bio nastao, već u tome da Sabor donosi promjenu mentaliteta: već postojećim nastojanjima i pokušajima oko ostvarenja jedinstva dao je novu kakvoću, intenzitet i artikulaciju.⁶ Dovoljna je činjenica da se odnos Katoličke crkve prema ekumenizmu dijeli na vrijeme prije i nakon Sabora.

Potrebno je naglasiti da cilj saziva Sabora nije sjedinjenje kršćana, ali je ekumenski duh itekako bio prisutan u svijesti saborskih otaca i u intonaciji saborskih dokumenata. Prilikom otvorenja Sabora, papa Ivan XXIII. održao je govor *Raduje se Majka Crkva* u kojem se dotaknuo i pitanja jedinstva kršćana te istaknuo važnost ekumenizma na Saboru. Rekao je kako Katolička Crkva smatra svojom dužnošću zalaganje za ostvarenje vidljivog jedinstva cjelokupne kršćanske obitelji, ali i jedinstvo poštovanja prema pripadnicima nekršćanskih vjera.⁷

Prvi ekumenski plod Sabora, iako sazreo prije samog njegova početka, jest Tajništvo za sjedinjenje kršćana. Osnovao ga je papa Ivan XXIII. motuproprijem *Superno Dei notu* na blagdan Duhova 1960. godine. Njegovim ustanovljenjem službeno je započeo ekumenski pokret u Katoličkoj Crkvi. Njegov cilj je pokazati ljubav i naklonost prema svim kršćanima, pronaći put za ostvarenje jedinstva što ga je Isus Krist žarko molio od nebeskog Oca te pripremati Sabor u ekumenskom duhu. Tajništvo je nastavilo djelovati i nakon Sabora pod nazivom Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana, što nam svjedoči o njegovoj krucijalnoj važnosti jer se preko njega kanalizira cjelokupno ekumensko djelovanje Katoličke Crkve.⁸

Razvijanju ekumenskog dijaloga uvelike je doprinijela zamisao Ivana XXIII. da na Sabor pozove i nekatolike kršćane kao promatrače. Čak su i sama odijeljena braća pokazala veliki interes za njihovu prisutnost na Saboru. Za realizaciju te zamisli bilo je zaduženo Tajništvo. Broj promatrača povećavao se iz zasjedanja u zasjedanje. Oni su imali različit

⁶ Usp. Jure Zečević, *Koncilski ekumenski zamah i današnja traženja*, u: *Bogoslovska smotra*, 75 (2005.), br. 3, str. 857-860.

⁷ Usp. Ivan XXIII., *Gaudet Mater Ecclesia – Raduje se Majka Crkva*, u: *Crkva u svijetu*, 47 (2012.), br. 4, str. 538.

⁸ Usp. Jerko Barišić, *Ekumenizam i Drugi vatikanski sabor*, u: *Crkva u svijetu*, 7 (1972.), br. 2, str. 162.

status: promatrači delegati bili su službeni predstavnici svoje crkve ili crkvene zajednice, dok su promatrači gosti bili pozvani od Tajništva za sjedinjenje kršćana.⁹

Iako nisu imali formalnu ulogu na Saboru, u smislu da su mogli glasovati ili aktivno sudjelovati u saborskim raspravama o pripremljenim shemama, ipak su imali vrlo važnu ulogu u održavanju samog Sabora. Može se reći da su promatrači, u određenom smislu, bili ekumenski glas savjesti saborskim Ocima: dobivali su iste pripremne sheme kao i saborski oci te su ih mogli komentirati izvan Sabora, sudjelovali su na sjednicama sabora, različitim sastancima, susretima i konferencijama za novinare gdje su raspravljali o važnim događajima na Saboru.¹⁰

1.2.1. Lumen gentium

Do Drugog vatikanskog sabora za katolike je vrijedilo načelo da izvan Katoličke Crkve ne postoje druge prave Crkve u teološkom smislu. Dogmatska konstitucija *Lumen Gentium* u br. 8. ističe da se Kristova Crkva nalazi u Katoličkoj Crkvi. Formulacija te rečenice otkriva promjenu dotadašnjih stavova. U njoj se ne koristi identifikacijska glagolska forma *est*, već glagolski izraz *subsistit*: ta promjena omogućuje nastavak rečenice koji glasi: „da se izvan njezina organizma nalaze mnogi elementi posvećenja i istine...“. Naime, ne isključivo identificiranje Katoličke Crkve s Kristovom Crkvom omogućuje priznavanje eklezijalnosti drugim Crkvama tj. postojanje određenih elemenata crkvenosti i izvan institucionalnih granica katoličke Crkve: pisana Riječ Božja, život milosti, vjera, nada, itd.¹¹

Upotreba izraza *subsistit in* (opstoji u, nalazi se u), za Katoličku Crkvu označila je izrazito važan ekumenski korak. Ova nova nova saborska perspektiva otvara velike ekumenske mogućnosti, a približavanje u različitim ekleziologijama mora se odvijati uzimajući u obzir ovu novu stvarnost. Ona je i drugim Crkvama i crkvenim zajednicama svjedočanstvo da se na području ekleziologije potrebno odreći izrazitog ekskluzivizma te priznati i drugima barem određene elemente crkvenosti. To je način koji omogućuje buduću izgradnju jedne, što više zajedničke, ekleziologije.¹²

⁹ Usp. *Isto*, str. 163.

¹⁰ Usp. Ivan Macut, *Važni koraci na ekumenskom putu u Katoličkoj Crkvi s kratkim osvrtom na katoličko-luteranski dijalog*, u: *Diacovensia*, 25 (2017.), br. 3, str. 481.

¹¹ Usp. Niko Ikić, *Communio i Successio u teologiji Petrove službe*, u: *Diacovensia*, 22 (2014.), br. 2, str. 221.

¹² Usp. I. Macut, *Važni koraci na ekumenskom putu u Katoličkoj Crkvi s kratkim osvrtom na katoličko-luteranski dijalog*, str. 483.

1.2.2. Unitatis redintegratio

Duhom ekumenizma prožeti su svi saborski dokumenti, ali ekumenska kruna Drugog vatikanskog koncila zasigurno je Dekret o ekumenizmu – *Unitatis redintegratio*. On za Katoličku Crkvu znači novu odlučnu etapu na ekumenskom putu sjedinjenja.¹³ U njemu Katolička Crkva iznosi svoje službeno stajalište u odnosu na ekumenizam i što u tom smjeru želi činiti. Smatram potrebnim iznijeti naglaske ovog dokumenta kako bi se dobila šira slika o njegovoj neizmjernej važnosti.

Dekret napušta rimocentrični ekumenizam: o tome svjedoči i sam naslov prvog poglavlja, *Katolička načela ekumenizma*¹⁴. Ekumenizam je jedan, isti za sve kršćane te svaka kršćanska zajednica u nj ulazi s vlastitim principima. Kriterij crkvenosti pojedinih crkava i crkvenih zajednica ne mjeri se u slaganju i bliskošću s Rimom, već u suglasnošću s Evanđeljem. Nadalje, Dekret ponizno priznaje da su odgovornosti za raskol podijeljene, ali i to da se današnji kršćani nekatolici ne mogu kriviti za grijeh raskola.¹⁵ Poziva da se prvenstveno gledaju dodirne točke koje Crkva ima s ostalim razdijeljenim kršćanima, a ne da se gleda na različitosti, jer nas one udaljuju. Priznaju se vrednote, milosti i istine kod rastavljene braće. Među kršćanima treba nestati svako preziranje, napadanje, optuživanje ili osuđivanje.¹⁶

Kada je riječ o (rastavljenim) istočnim kršćanima, Dekret koristi termin „Crkva“, a kada je riječ o (rastavljenim) zapadnim kršćanima koristi sintagmu „Crkve i crkvene zajednice“. Ističe poseban položaj istočnih Crkava i njih obrađuje u posebnoj cjelini, dok u govoru o rastavljenim Crkvama ne navodi poimenično koje su rastavljene zajednice na Zapadu „Crkve“, a koje su „crkvene zajednice“. Ipak, dokument donosi opće kriterije za razlikovanje jednih od drugih. Crkvene zajednice na Zapadu (za razliku od Crkava) nisu očuvale izvornu i cjelovitu bit euharistijskog otajstva osobito zbog nedostatka sakramenta svetog reda. Iz toga proizlazi da po koncilskom katoličkom nauku rastavljene kršćanske zajednice na Zapadu, koje nisu sačuvale sveti red (episkopat, prezbiterat i đakoniat), nisu u istom i cjelovitom smislu Crkve, kao Katolička i Istočne Crkve, koje prihvaćaju načelo *gdje je*

¹³ Usp. Jerko Barišić, *Deseta obljetnica Dekreta o ekumenizmu*, u: *Crkva u svijetu*, 9 (1974.), br. 4, str. 349.

¹⁴ Umjesto „načela katoličkog ekumenizma“

¹⁵ Usp. J. Barišić, *Deseta obljetnica Dekreta o ekumenizmu*, str. 349.

¹⁶ Usp. Tomislav Šagi-Bunić, *Ali drugog puta nema*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972., str. 226.

biskup ondje je i Crkva. Međutim, koncilski nauk takvim zajednicama priznaje brojne druge elemente crkvenosti i stoga ih naziva crkvenim zajednicama.¹⁷

Unitatis redintegratio naglašava kako je u dijalogu s drugim kršćanima potrebno jasno izlagati cjelovit katolički nauk. Jednako je važno katoličku vjeru i nauk objašnjavati načinom i govorom koji mogu razumjeti odijeljena braća. Kada katolički teolozi, koji u ekumenskom dijalogu – prijanjajući uz nauk Katoličke Crkve – zajedno s drugim kršćanima poduzimaju istraživanja o božanskim otajstvima, moraju postupati istinoljubivo, s poštovanjem i poniznošću. U uspoređivanju naučavanja neka imaju na umu hijerarhiju istina katoličke vjere, jer je različita njihova povezanost s temeljem kršćanske vjere.¹⁸

Tvrđnja o hijerarhiji istina unutar katoličke vjere otvara nove perspektive u ekumenskom dijalogu. Saborski oci su utvrdili kako nisu sve istine (dogme) vjere u jednakom odnosu prema središnjim istinama kršćanske vjere kako se to ranije tvrdilo. Naime, postoje određene vjerske istine koje su važne, ali koje imaju nešto manju važnost (npr. dogma o Marijinu uznesenju na nebo) u odnosu na povezanost s temeljem kršćanske vjere. Time se ne želi zanijekati važnost „manje važnih“ istina vjere, niti ih se želi relativizirati, već se želi istaknuti da postoji određeni red vjerskih istina koje katolici priznaju i kao takve prihvaćaju.¹⁹

Dekret ističe kako nema ekumenizma u pravom smislu riječi bez unutrašnjeg obraćenja, obraćenja srca. To obraćenje srca, uz svetost života te privatne i javne molitve za jedinstvo kršćana, čine duhovni ekumenizam – dušu cijelog ekumenskog pokreta.²⁰ U zaključku Dekreta iznosi se želja da pothvati djece Katoličke Crkve napreduju povezani s pothvatima odijeljene braće, a da se putovima Providnosti ne postavlja nikakva zapreka niti da se preduhitruju poticaji Duha Svetoga. U konačnici, pomirenje svih kršćana u jedinstvu jedne i jedine Kristove Crkve, nadilazi ljudske snage i sposobnosti: to će biti djelo Duha Svetoga.²¹

¹⁷ J. Zečević, *Koncilski ekumenski zamah i današnja traženja*, str. 863.

¹⁸ Usp. Drugi vatikanski koncil, *Dekret Unitatis redintegratio. O ekumenizmu*, Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 11.

¹⁹ Usp. I. Macut, *Važni koraci na ekumenskom putu u Katoličkoj Crkvi s kratkim osvrtom na katoličko-luteranski dijalog*, str. 484.

²⁰ Usp. UR, br. 7., 8.

²¹ Usp. Isto, br. 24.

1.2.3. Orientalium Ecclesiarum

Na Saboru je, zajedno s Dekretom o ekumenizmu, prihvaćen i Dekret o Istočnim Katoličkim Crkvama – *Orientalium Ecclesiarum*. Dekret izlaže neka vodeća načela za istočne Crkve „koje su u zajedništvu s Rimom, a potvrđena je i vrijednost njihovih obreda, kao i pravo na vlastitu liturgiju i vlastitu disciplinu.“²² Ekumenska važnost ovog dekreta posebno se ističe u naslovu Ophođenje s braćom odijeljenih Crkava. Tu se govori o promicanju jedinstva među svim kršćanima, a posebno onih istočnog obreda, koje se treba provoditi u skladu s načelima Dekreta o ekumenizmu, „u prvom redu molitvom, primjerom života, savjesnom vjernošću prema starim istočnim predajama, boljim uzajamnim poznavanjem, suradnjom i bratskim poštivanjem prema stvarima i ljudima.“²³

Dekret napominje da se od odijeljene istočne braće koja stupaju u katoličko zajedništvo ne zahtijeva ništa više od onoga što zahtijeva obična katolička ispovijed vjere. Klericima istočnog obreda koji stupe u katoličko zajedništvo, dopušteno je vršiti vlastiti red u skladu s propisima koje utvrdi nadležna vlast, budući da je u njih očuvano valjano svećeništvo.²⁴

Zajedničko slavljenje kršćanskih otajstava s pripadnicima nesjedinjenih Crkava (*communicatio in sacris*) koje narušava jedinstvo Crkve ili uključuje formalno pristajanje uz zabludu ili pogibelj zastranjenja u vjeri, sablazni i indiferentizma, zabranjeno je božanskim zakonom. Međutim, pastoralna praksa, obzirom na istočnu braću, dokazuje da se u trebaju uzimati u obzir različite okolnosti pojedinih osoba, okolnosti u kojima se ne narušava jedinstvo niti postoji opasnost od zastranjenja u vjeri te u njima treba gledati potrebu spasenja i duhovno dobro duša.²⁵

Naime, pripadnicima istočnih crkava koji su odijeljeni od Katoličke Crkve, dopušteno je podijeliti sakrament pokore, euharistije i bolesničkog pomazanja; ako oni to slobodno zatraže i ako su ispravno raspoloženi. Osim toga, i katolicima je dopušteno zatražiti te sakramente od nekatoličkih službenika onih Crkvi koje imaju valjane sakramente, ako se radi

²² Drugi vatikanski koncil, *Orientalium Ecclesiarum. Dekret o Istočnim Katoličkim Crkvama*. Dokumenti Drugog vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008. br. 4.

²³ *Isto*, br. 24.

²⁴ Usp. *Isto*, br. 25.

²⁵ Usp. *Isto*, br. 26.

o velikoj potrebi ili istinskoj duhovnoj dobrobiti, a fizički ili moralno je nemoguć pristup katoličkom svećeniku.²⁶

1.3. Ekumenski razvoj u Katoličkoj Crkvi nakon Drugog vatikanskog sabora

Nakon Drugog vatikanskog sabora u Katoličkoj Crkvi započinje praktično ostvarenje ekumenizma. Promjena mentaliteta koju je Sabor donio, a koja se najbolje iščitava u saborskim dokumentima, iznjedrila je brojne ekumenske susrete drugih kršćanskih poglavara i papa te službena sudjelovanja Katoličke Crkve u ekumenskim inicijativama.

Suradnja Katoličke Crkve s drugim crkvama gotovo posvuda je regulirana kroz zajednička povjerenstva. U mnogim zemljama Katolička je Crkva postala članicom nacionalnih ekumenskih vijeća (radne zajednice kršćanskih crkava). *Zajednička radna grupa „Rima“ i „Ženeve“* ispitala je i mogućnost članstva u Svjetskom vijeću crkava, ali je došla do negativnog rezultata, budući da se nisu mogla riješiti ni teološka ni praktična pitanja. Svjetsko vijeće crkava je „demokratski strukturirano“ i stoga bi zastupanje Katoličke Crkve bio teško rješiv problem jer ona obuhvaća oko 60% kršćana. Nadalje, rad Svjetskog vijeća crkava bilo bi teško uskladiti s mrežom katoličkih diplomatskih predstavništava u drugim državama (apostolske nuncijature), ugovore između država i Crkve i praksom papinskih audijencija za vladare. Osim toga, Katolička Crkva nije sudjelovala u početnim nastojanjima Pokreta za vjeru i ustrojstvo Crkve (u koji se izravno uključila tek nakon Sabora), koji je donio Dokument iz Lime, a koji ne odražava u potpunosti katoličku vjeru.²⁷

U ovom poglavlju usredotočit ćemo se na ekumenski razvoj u Katoličkoj Crkvi nakon Drugog vatikanskog sabora kroz pontifikate poslijesaborskih papa: Pavla VI, Ivana Pavla II, Benedikta XVI. i pape Franje.

1.3.1. Pavao VI.

Nakon smrti Ivana XXIII., papa koji je nastavio voditi Crkvu, ali i Drugi vatikanski sabor, bio je papa Pavao VI. Uspješno okončati Sabor koji je smjerao obnoviti Crkvu iznutra te ju okrenuti prema van, ekumenski otvoriti put jedinstvu među kršćanima, ali također i uvesti Crkvu u međureligijski dijalog, bila je teška i važna zadaća. Papa je u velikoj mjeri ukinuo latinsku misu, reformirao Rimsku kuriju, ostavio iza sebe pojavne oblike stare

²⁶ Usp. *OE*, br. 27.

²⁷ Usp. Reinhard Frieling, *Put ekumenske misli. Uvod u ekumenologiju*. Teološki fakultet „Matija Vlačić Ilirik“, Zagreb, 2008., str. 120.

papinske aristokracije, odbacio velik dio raskoši (npr. odricanje od tijare) te je Sveti oficij zamijenio Kongregacijom za nauk vjere.²⁸ Može se reći da je za vrijeme pontifikata Pavla VI. započelo dijaloško usmjerenje Crkve u svim pravcima. Traženje oprosta od odijeljene braće, odlazak u Svetu Zemlju, susret s Atenagorom, otvorenost svijetu i znanosti: sve su to znakovi koji i danas snažno progovaraju. Spremnost na dijalog je velika i važna zadaća koju nam je papa Pavao VI. ostavio u baštinu. Za ispravan dijalog prvenstveno je potrebno slušati drugoga, čuti drugoga, dopustiti mu da govori.²⁹

Nepokolebljivo vjerujući u nužnost ekumenskog dijaloga, papa se sastao s anglikanskim canteburyjskim nadbiskupom Michaelom Ramseyem i s pravoslavnim patrijarhom Atenagorom I.³⁰ U tom kontekstu, najznačajniji korak zasigurno je susret Pavla VI. i Atenagore I. koji se odvio u Jeruzalemu 1964. godine. Tada su se prvi put poslije tisuću godina bratski zagrlili Petar i Andrija, Rim i Carigrad. Nakon toga je izrađena zajednička deklaracija o ukidanju ekskomunikacija između Rima i Carigrada te su uslijedili i drugi susreti na kojima su crkveni poglavari izražavali radost zbog započetog djela sjedinjenja i svijest da treba zdušno ustrajati na teškom putu prema punini zajedništva. Ti susreti su hvalevrijedne točke prve faze dijaloga Istok-Zapad, dijaloga ljubavi koji prethodi teološkom dijalogu.³¹

Potez pape Pavla VI. koji je naišao na neprihvatanje u ekumenskim krugovima, pa čak nije bio dobro prihvaćen niti od nekih katoličkih teologa i sudionika Sabora, bilo je proglašenje Blažene Djevice Marije Majkom Crkve. O tom papinom potezu nadbiskup Frane Franić napisao je sljedeće: „U mariološkom smislu taj papin gest je bio značajan jer je pridavao Mariji ne samo mjesto u Crkvi kao najizvršnijem članu Crkve kao što je to većina sabora tvrdila, nego joj je dao i mjesto iznad Crkve, kao Majci Crkve. Mnogi su oci također smatrali, skupa s većinom članova Doktrinarne komisije, da je taj naslov „Majka Crkve“ nejasan.“ Osim toga, taj čin je naglasio papin primat kako ga je Pavao VI. shvaćao i kako ga je Prvi vatikanski sabor definirao.³² Proglašenje Blažene Djevice Marije Majkom Crkve nije

²⁸ <https://www.vaticannews.va/hr/crkva/news/2018-10/o-papi-pavlu-sestom-novoproglasenom-svecu.html> (pristupljeno 10.8.2021.)

²⁹ Usp. Edvard Punda, *Dijaloško usmjerenje Crkve u nauku i djelovanju postkoncilskih papa*, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017.) br. 3, str. 619., 621.

³⁰ <https://www.vaticannews.va/hr/crkva/news/2018-10/o-papi-pavlu-sestom-novoproglasenom-svecu.html> (pristupljeno 10.8.2021.)

³¹ Usp. Jerko Barišić, *Dijalog između Katoličke Crkve i pravoslavnih Crkava*, u: *Crkva u svijetu*, 8, (1973.), br. 1, str. 45-48.

³² Frane Franić, „Majka Crkve“ i „Nota praevia“ Pavla VI. na II. vatikanskom saboru, u: *Crkva u svijetu*, 21 (1986.), br. 4., str 430-431.

najbolje prihvaćeno niti od protestanata. Ekumenski teolog i papin prijatelj, Oscar Cullmann, smatrao je da ovaj papin potez nikako nije u ekumenskom duhu niti mu doprinosi te da će trebati proći nekoliko generacija dok se ovaj potez pape Pavla VI. ne zaboravi. Međutim, drugi papini ekumenski potezi naišli su na odobravanje te su shvaćeni kao važni znakovi vremena.³³

Učiteljstvo pape Pavla VI. najistaknutije je u njegovoj enciklici *Ecclesiam suam* u kojoj papa razvija svoju misao o putu kojim Crkva treba ići kako bi ostvarila svoje poslanje. Papa ne želi Crkvu koja bi bila izvan svijeta i u trajnoj osudi svijeta. Pozvani smo preobraziti svijet uspostavljajući dijalog s njim i živeći svoj kršćanski identitet. Enciklika nastoji teološki utemeljiti dijalog i osvijestiti nam kako on izvire iz same strukture naše vjere. U objavi Bog preuzima inicijativu i stupa u otvoren dijalog s cijelim čovječanstvom te smo i mi pozvani poprimiti životne oblike onih ljudi kojima želimo prenijeti Kristovu poruku. Pritom moramo prihvatiti sve što je humano i plemenito. Papa poziva na dijalog sve članove Crkve, a krugovi toga dijaloga trebali bi se širiti prema cijelom čovječanstvu, prema svima koji vjeruju u Boga i prema svim kršćanima.³⁴

1.3.2. Ivan Pavao II.

Papa Ivan Pavao II. nije se ograničio ići ekumenskim putem svojih prethodnika, nego je svom ekumenizmu dao nov i radikalniji poticaj. Godinu dana nakon stupanja na papinsku službu posjećuje patrijarha Dimitriosa u Carigradu, a potom i njegova nasljednika Bartolomeja I. Svoj ekumenizam usmjerava prema Istočnim crkvama – u papinim govorima pronalazimo elemente koji će postati karakteristični za njegov pontifikat, a to je isticanje kako Crkva, nakon jedinstva u prvom tisućljeću i raskola u drugom, mora u trećem tisućljeću naučiti disati s oba plućna krila – Istokom i Zapadom. Ivan Pavao II. susreo se s predstavnicima Koptske, Sirskoppravoslavne, Aramenske i Anglikanske crkve. 1980. godine papa posjećuje Njemačku, zemlju koja je kolijevka reformacije. Plod susreta s vođama protestantske crkve je osnivanje Mješovitog povjerenstva zaduženog za proučavanje doktrinarnih ekskomunikacija izrečenih nakon raskola u 16. stoljeću. Na čelu povjerenstva s katoličke strane bio je Joseph Ratzinger o čijem će ekumenskom doprinosu više biti govora u sljedećem poglavlju. Povjerenstvo 1999. godine donosi Zajedničku izjavu o nauku o

³³ Usp. Ivan Macut, *Katolička Crkva i suvremeni ekumenski pokret*, Glas Koncila, Zagreb, 2019., str. 70.

³⁴ Marko Medved, *Putem dijaloga – uz pedesetu obljetnicu enciklike pape Pavla VI. Ecclesiam Suam (1964. – 2004.)*, u: *Riječki teološki časopis*, 43 (2014.), br. 1, str. 5-7.

opravdanju³⁵ u kojoj stoji: „samo milošću vjere u Kristovo spasenjsko djelovanje, a ne na temelju naših zasluga bivamo prihvaćeni od Boga i primamo Duha Svetoga koji obnavlja naša srca te nas osposobljuje i zove da vršimo dobra djela“. Tom Zajedničkom izjavom o opravdanju nakon više od četiri stoljeća postignuta je suglasnost o nekim temeljnim istinama tog središnjeg pitanja naše vjere.³⁶

Nemoguće je nabrojiti sve ekumenske aktivnosti i inicijative pape Ivana Pavla II. Ipak, želim istaknuti nekoliko važnih ekumenskih gesti koje je papa učinio u godini Velikog jubileja 2000. godine i jednu ekumensku gestu koja se dogodila četiri godine kasnije:

- Veliki jubilej 2000. godine započeo je svečanim slavljem u božićnoj noći 1999. godine, otvaranjem Svetih vrata Bazilike svetoga Petra u Vatikanu, nekoliko sati prije svečanog slavlja u Jeruzalemu i Betlehemu i otvaranja Svetih vrata u drugim patrijarhijskim bazilikama u Rimu. Otvaranje Svetih vrata na bazilici svetoga Pavla izvan zidina, papa je odgodio na 18. siječnja 2000. godine, na dan kada započinje Svjetska molitvena osmina za jedinstvo kršćana. Time je papa naglasio osobiti ekumenski značaj ovog jubileja. Na otvaranju su sudjelovala 23 predstavnika Crkava i crkvenih zajednica;
- Drugi povijesni ekumenski događaj u godini Velikog jubileja jest i poznata papina molitva Bogu za oprostjenje povijesnih grijeha Katoličke crkve, koja se dogodila 12. ožujka 2000. godine. Papa je molio za oprostjenje za grijeh katolika koji su nanijeli nepravde prema drugim kršćanima, židovima i pripadnicima drugih religija i kultura;
- 7. svibnja 2000. godine održana je ekumenska komemoracija svjedoka vjere 20. stoljeća na kojoj je papa rekao da su mučenici zajednička baština svih kršćana i da to zajedništvo govori više od svih podjela. Tom su se prilikom predstavnici svih velikih kršćanskih crkava molili i sjećali svih kršćanskih mučenika;
- Povratak ikone Majke Božje Kazanske moskovskom patrijarhu Alekseju II. kao znak otvorenosti Katoličke Crkve za dijalog s Ruskom pravoslavnom crkvom.

³⁵ Usp. <https://www.krizevacka-eparhija.com/index.php/arhiva/vijesti-2018/215-ekumenski-pontifikat-svetog-ivana-pavla-ii> (pristupljeno 12.8.2021.)

³⁶ <https://ika.hkm.hr/novosti/zajednicka-izjava-o-opravanju-rezultat-na-kojem-treba-dalje-graditiu-povodu-potpisivanja-zajednicke-izjave-o-opravanju-radio-vatikan-objavio-razgovor-s-evangelickim-i-katolickim-teologom/> (pristupljeno 12.8.2021.)

Papa je to učinio 28. kolovoza 2004. godine u katedrali Marijina Usnuća u Kremlju u Moskvi³⁷

Kruna pontifikata Ivana Pavla II. u odnosu na ekumenizam zasigurno je enciklika o ekumenizmu *Ut unum sint*. Objavljena je 1995. godine te je prva enciklika nakon Drugog vatikanskog sabora u kojoj je naglašena tema ekumenizma. Papa ju je napisao jer je bio prožet nadom da će tragično tisućljeće (započeto raskolom između Rima i Carigrada 1054.) završiti uzajamnim opraštanjem jer se razdijeljenost protivi Kristovoj volji. Dokument je ponajprije pastoralnog karaktera čiji je osnovni cilj podržati nastojanja koja doprinose kršćanskomu jedinstvu. Papa ne samo da poziva sve pripadnike Katoličke Crkve na jači ekumenski angažman, nego on sam preuzima obvezu promicanja jedinstva svih kršćana. Pozivajući se na katolička ekumenska načela postavljena u dekretu *Unitatis redintegratio*, Ivan Pavao II. navodi konkretna sredstva koja služe postizanju jedinstva: dijalog, praktična suradnja, ali iznad svega molitva koja dijalog čini plodnijim. U nagovoru je zanimljivo uočiti da je tekst enciklike upućen svim kršćanima, a ne samo katolicima, kao što je običaj u papinskim dokumentima.³⁸

U enciklici se ističe da način i metoda naviještanja katoličke vjere ne smiju biti prepreka dijalogu s braćom jer se on ne vodi isključivo o nauku, već je i dijalog ljubavi. Suradnja kršćana prisutna je na području zauzimanja za slobodu, pravednost, mir i budućnost svijeta te kao takva čini jači odjek u svijetu. Papa traži da se u izražavanju izbjegava agresivan i neprijateljski stil koji u svemu vidi negativno. Potrebno je odabrati put poniznosti, blagosti i bratske velikodušnosti kako bi se nadvladale podjele, nepovjerenja i predrasude. To će dovesti do primjene mentaliteta te se više neće govoriti o hereticima, neprijateljima vjere, nego o drugim kršćanima, drugim kršćanicima.³⁹

Petrova služba rimskoga biskupa u enciklici je stavljena na dnevni red kao tema ekumenskoga dijaloga i rasprave, u čemu je i najvažnija novost koju donosi ovaj dokument. Enciklika želi razlučiti Petrovu službu koja se odnosi na poklad vjere od oblika njezina obavljanja, koje pojedini autori definiraju nazivom papinstvo. Krist je Petru dodijelio posebno poslanje i autoritet koji se kroz povijest nastavlja u njegovim nasljednicima, ali glava apostolskog zbora time nije lišena ljudske slabosti i grešnosti: treba prihvatiti Kristovu milost i istinski se obratiti kako bi primio u zadaću poslanje da vodi braću. Srž njegove službe unutar

³⁷ Usp. I. Macut, *Katolička Crkva i suvremeni ekumenski pokret*, str. 244.-249.

³⁸ Usp. Alan Modrić, *Papinski primat i njegovo služenje jedinstvu kršćana: Uz 25. obljetnicu enciklike Ut unum sint*, u: *Obnovljeni život*, 76 (2021.), br. 2, str. 234-245.

³⁹ Usp. <https://www.vaticannews.va/hr/crkva/news/2020-05/prije-25-godina-objavljena-enciklika-ut-unum-sint.html> (pristupljeno 12.8.2021.)

biskupskoga zbora jest bdjeti kako bi se čuo istinski glas Krista Pastira u svim partikularnim crkvama. Zbog toga se u svakoj partikularnoj crkvi ostvaruje opća Crkva: sve su partikularne crkve u punom i vidljivom zajedništvu zbog toga što su njihovi pastiri u zajedništvu s Petrom, i svi zajedno su u zajedništvu s Kristom. Kako bi obavljao službu bdijenja i osigurao jedinstvo svih crkvi, služba rimskog biskupa treba imati vlast i autoritet zato jer je on prvi među onima koji služe jedinstvu Crkve. Papa poziva sve kršćanske pastire i teologe na traženje novih oblika obavljanja službe jedinstva rimskoga biskupa koja se treba otvoriti i novim situacijama, ali na način da sačuva ono što je dogmatski esencijalno u toj službi.⁴⁰

Nakon učenja o biti službe jedinstva rimskoga biskupa, papa potvrđuje načelo zajedništva drugih partikularnih crkvi s rimskom partikularnom crkvom te njihovih biskupa s rimskim biskupom. Ono je bitni uvjet punoga i vidljivoga zajedništva. Takvo zajedništvo ima potrebu za jednim vidljivim izričajem u službi u kojoj bi se svi biskupi vidjeli ujedinjeni i svi bi vjernici našli potvrdu svoje vjere. Takva služba bila bi služba apostola Petra, koji je u Djelima apostolskim prikazan kao glasnogovornik apostola i služitelj jedinstva kršćanske zajednice, i zbog toga iskazuje poštovanje prema vlasti apostola Jakova kao glave crkve u Jeruzalemu. Neki autori smatraju da Ivan Pavao II. tom službom glasnogovornika, koji ne umanjuje vlast drugih biskupa u njihovim mjesnim crkvama, nudi jedan od mogućih oblika obavljanja Petrove službe u ekumenskim odnosima.⁴¹

1.3.3. Papa Benedikt XVI.

Prije nego što je izabran za rimskog biskupa, kardinal Joseph Ratzinger bio je pročelnik Biblijske komisije, pročelnik Kongregacije za nauk vjere, a sudjelovao je i na Drugom vatikanskom saboru. Nakon smrti Ivana Pavla II, sa strepnjom se gledalo na budućnost ekumenizma i ekumenskog angažmana Katoličke Crkve, budući da je blagopokojni papa u svom pontifikatu neumorno ekumenski djelovao. Papa Benedikt XVI. je ipak uspio dokazati kako je ekumenizam za Katoličku Crkvu nepovratni put.⁴²

Obnašajući važne uloge na bitnim funkcijama, Joseph Ratzinger je imao priliku tj. dužnost i obavezu, raditi na raznim pitanjima glede ekumenizma i sjedinjenja kršćana. Sudjelovao je na raznim ekumenskim skupovima, držao predavanja po svijetu i bio član raznih bilateralnih komisija. U suradnji s ostalim istaknutim teolozima, u poslijesaborsko

⁴⁰ Usp. A. Modrić, *Papinski primat i njegovo služenje jedinstvu kršćana: Uz 25. obljetnicu enciklike Ut unum sint*, str. 237-238.

⁴¹ Usp. *Isto*, str. 237-238.

⁴² Usp. Dušan Moro, *Joseph Ratzinger i ekumenizam*, u: *Služba Božja*, 46 (2006.), br. 4, str. 352.

vrijeme, osniva časopis *Communio* kojemu je cilj promovirati saborske ideje i odluke te pokazati katolicitet Crkve. Bio je suradnik i u reviji *Concilium*, kao i u drugim časopisima s ekumenskom problematikom.⁴³

U studiju pod naslovom *Prognoze za budućnost ekumenizma* (1976.) napravio je distinkciju podjela u Kristovoj Crkvi. Počeo je s prvotnom podjelom koja je nastala nakon Kalcedonskog sabora (451.) i neprihvatanja kalcedonske formule od strane nekih istočnik (danas nazvanih staro-istočnih Crkava!), te nakon raskola od 1054., i na početku 16. stoljeća na zapadu. Tu se okrenuo središnjem problemu odnosa između Katoličke Crkve i pravoslavnih crkava, a to je problem papinskog primata i definicija Prvog vatikanskog sabora. Ističe da je „zasigurno rim drugačije od Istoka, pridavao veću težinu „petrinskim riječima“ u Novom zavjetu, i time je, u stvari, Predaju od samog početka čvrsto držao. Ali, u stvarnom životu Crkve i u važećoj jezgri njezina ustrojstva ostala je sakramentalna struktura uvijek živom i ona je bila, u svom jedinstvu s Petrovom službom odlučujuća (tj. onaj nosivi element.)“

Tijekom višegodišnjeg istraživanja gorućih problema ekumenizma, Ratzinger je razvio model mogućeg sjedinjenja kršćana, koji je sličan modelu Oscara Cullmana, definiran kao *jedinstvo u različitosti*. Taj model želi pronaći jedinstvo preko različitosti, u podjelama preuzeti ono plodonosno i izgrađujuće, to pročistiti i prihvatiti ono pozitivno od različitosti. Na tom tragu se može analizirati Ratzingerov pristup problemu papina prvenstva. Već u *Prognozama za budućnost ekumenizma* napisao je da bi se sjedinjenje moglo dogoditi kada bi Istok odustao od nazivanja Zapadnog razvoja 2. tisućljeća heretičnim, prihativši Katoličku Crkvu u njezinom obliku kao pravovjeran koji je ona u tom razvoju oblikovala. S druge strane, Zapad treba priznati Crkvu Istoka u obliku koji je ona sačuvala, kao pravovjeran i pravno vrijedan.⁴⁴

Kasnije je u jednom od svojih djela zapisao: „Moja dijagnoza o odnosu Istok-Zapad u Crkvi glasi: crkveno jedinstvo između istoka i Zapada jest, temeljno-teološki moguće; ali još nije duhovno dovoljno pripremljeno. I zato, nije praktično još zrelo. I kada ja kažem: temeljno je teološki moguće, to ipak uključuje da se u budućem sagledavanju tih teoloških mogućnosti, nalazi još mnoštvo zapreka, od Filioque, pa sve do pitanja nerazrješivosti braka.“⁴⁵

⁴³ Usp. *Isto*, str. 354.

⁴⁴ Usp. *Isto*, str. 362.

⁴⁵ Joseph Ratzinger, *Teološki nauk o principima: elementi fundamentalne teologije*, Ex Libris, Rijeka, 2010., str. 210.

Iz toga proizlazi da je pred crkvama još naporan put do sjedinjenja koji iziskuje obostrana zalaganja.

Što se tiče odnosa Katoličke Crkve i reformiranih crkava, Ratzinger je imao drugačiji stav. Smatra da je raskol na Zapadu puno složeniji problem podjele Istoka i Zapada. Radi se o velikoj različitosti i mnoštvu pokreta unutar reformacije. Usprkos tome, ekumenski pokret se ne smije usredotočiti samo na odnos i dijalog s pravoslavljem, već treba njegovati i odnos sa crkvama i crkvenim zajednicama proizašlim iz reformacije. Potvrda o tomu jest 1999. godina kada je Ratzinger, na čelu Mješovitog povjerenstva zaduženog za proučavanje doktrinarnih ekskomunikacija izrečenih nakon raskola u 16. Stoljeću, potpisao *Zajedničku izjavu o nauku o opravdanju*, koju je nakon njega potpisao i tadašnji papa, Ivan Pavao II.⁴⁶

Nakon što je Joseph Ratzinger izabran za rimskog biskupa, uzeo je ime Benedikt XVI., te je u svom pontifikatu nastavio ekumenski djelovati. U prvom susretu s predstavnicima drugih Crkava i Crkvenih zajednica, Benedikt XVI. naglašava da je ekumenski put Katoličke Crkve neopozivi proces te da je ekumenski hod i razvoj integralni dio razvoja vjere i Crkve. Neopozivu zauzetost za promicanje kršćanskog jedinstva isticao je na svim susretima s predstavnicima drugih Crkava i crkvenih zajednica, kao i na godišnjicama pojedinih događaja, ili u proslavama zaštitnika druge Crkve, kao npr. na svetkovinu sv. Andrije u Carigradu, u apostolskim pismima, primajući čelnike različitih ekumenskih udruženja, kao što su Ekumensko vijeće Crkava iz Ženeve, Svjetskog luteranskog saveza, Svjetskog udruženja reformiranih Crkava, itd.⁴⁷

1.3.4. Papa Franjo

Kada govorimo o ekumenskom djelovanju pape Franje, opažamo kako već od samog početka svojega pontifikata ističe nezamjenjivu ulogu i važnost Drugog vatikanskog sabora, čiji su dokumenti i učenja prožeti papinim govorima, tekstovima i pobudnicama. Inzistira na tradicionalnom nauku Katoličke Crkve, ne odstupajući u dogmatskim i ekleziološkim učenjima. Često spominjanje dogmatskih konstitucija *Dei verbum* i *Lumen gentium* i dekreta o ekumenizmu *Unitatis redintegratio* pokazuju kako papa želi nastaviti ekumenski put započet i utemeljen na Drugom vatikanskom saboru i u vjernosti njegovim principima, tj. katoličkim principima ekumenizma. Papa Franjo se često poziva i na riječi svojih prethodnika: za njega

⁴⁶ Usp. D. Moro, *Joseph Ratzinger i ekumenizam*, str. 366.

⁴⁷ Usp. *Isto*, str. 376.

su njihove riječi sigurne smjernice kojima Katolička crkva u odnosu na ekumenizam treba ići.⁴⁸

Tjedan dana nakon početka njegove službe, papa Franjo je na susretu s predstavnicima kršćanskih crkava, crkvenih zajednica i s predstavnicima ostalih religija u Rimu, jasno naglasio kako je on, s jedne strane biskup grada Rima, a s druge, nasljednik svetoga Petra. Time je papa pokazao da ne odstupa od učenja Katoličke Crkve prema kojemu je on kao rimski biskup ujedno i Petrov nasljednik.⁴⁹

Podjele među kršćanima papa smatra djelom Sotone, koji od samoga početka narušava zajedništvo među ljudima i jedini koji ima koristi od podjela među kršćanima jest Sotona. U svojim govorima naglašava činjenicu da su podjele među kršćanima skandal i da one ranjavaju tijelo Kristovo. Uz to, papa smatra kako su svi kršćani na ovaj ili onaj način ranjeni zbog podjela te da je potrebno učiniti sve korake prema jedinstvu. Ekumenizam je imperativ Crkve. Prepreka razjedinjenosti Crkava u vjerodostojnom navještaju evanđelja ne smije biti prihvaćena kao da se ništa oko tog problema ne može učiniti. Kršćani ne smiju biti ravnodušni i ignorirati Kristov poziv na jedinstvo. Ono je prvenstveno Božji dar za koji trebamo ustrajno moliti, ali je naša obaveza da pripremimo uvjete i srce, da bi ta milost mogla biti primljena.⁵⁰

Osim što papa Franjo ističe da je jedinstvo Božji dar, on to jedinstvo naziva jedinstvom u različitosti. Taj pojam ne potječe od pape Franje, ali ga on vrlo često koristi u svojim ekumenskim govorima i nastupima jer se poklapa s njegovom vizijom ekumenizma i smjera kojim bi se ekumenski put trebao kretati. Za njega jedinstvo nije uniformiranost: ono nužno ne znači sve činiti zajedno niti misliti na isti način, niti izgubiti vlastiti identitet. Jedinstvo u različitosti značilo bi prepoznati i s radošću prihvatiti različite darove koje Duh Sveti daje svakomu i staviti ih na službu svima u Crkvi. O toj različitosti papa Franjo govori i u svojoj enciklici *Evangelii gaudium*, naglašavajući kako se to jedinstvo može ostvariti samo ako hodimo zajedno, putem bratstva, u ljubavi, služenju i međusobnom prihvaćanju.⁵¹

Potrebno je reći kako jedinstvo Crkve nije tek budućnost, već je i u ovom trenutku življena stvarnost. Diljem svijeta mnogi pripadnici različitih kršćanskih Crkava i crkvenih zajednica polažu svoje živote, kako u prošlosti, tako i danas, samo zato što su Kristovi

⁴⁸ Usp. I. Macut, *Katolička Crkva i suvremeni ekumenski pokret*, str. 311-313.

⁴⁹ Usp. Ivan Macut, *Ekumenizam pape Franje*, u: *Služba Božja*, 54 (2014.), br. 1, str. 55-56.

⁵⁰ Usp. I. Macut, *Katolička Crkva i suvremeni ekumenski pokret*, str. 314-321.

⁵¹ Usp. Ivan Macut, *Posvećeni život i jedinstvo kršćana – Prijevod i tumačenje govora Svetog oca Franje sudionicima ekumenskog kolokvija redovnika i redovnica*, u: *Služba Božja*, 55 (2015.), br. 3-4, str. 400-401.

učenici. Zato je tema ekumenizma mučenika danas itekako aktualna te o njoj papa Franjo često progovara. Upravo su današnji mučenici znak da su kršćani već sada jedno. Patnja i mučenička krv nedužnih kršćana snažan su poticaj da kršćani zauzeto traže putove pomirenja i ujedinjenja.⁵²

U apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium* papa Franjo daje smjernice za napredovanje na putu jedinstva kršćana:

- Potrebno je koncentrirati se prema onome što nas ujedinjuje;
- Potrebno je imati u vidu hijerarhiju istina;
- Potrebno je ići prema zajedničkim oblicima navještaja, služenja i svjedočenja;
- Nastojanje i rad oko jedinstva kršćana olakšava navještaj Isusa Krista te se pretvara u nezaobilazan pu navještaja i evangelizacije;
- Preko razmjene darova Duh Sveti uvodi nas u sve veću istinu i dobro: ako doista vjerujemo u slobodno djelovanje Duha Svetoga, mnogo toga možemo naučiti jedni od drugih⁵³

Papa Franjo je sudjelovao na obilježavanju 500. obljetnice početka reformacije. To je prvi put u povijesti da se ta obljetnica slavi u ekumenskom duhu. Tom je prigodom potpisana *Zajednička izjava* o bitnim momentima luteransko-katoličkog dijaloga. Ta ekumenska svečanost se uklapa u kontekst iznimno važnog, ranijeg dokumenta mješovite luteransko-katoličke komisije pod naslovom *Od sukoba do zajedništva*. Dokument donosi smjernice za daljnje dijaloge, a one su: izbjegavanje polemichnosti, prihvaćanje vlastite odgovornosti te optimizam u smislu postizanju jedinstva. 500. obljetnica i zajednička komemoracija pridonijele su dubljem međusobnom upoznavanju i približavanju te su znak nade za vidljivo jedinstvo svih kršćana.⁵⁴

⁵² Usp. I. Macut, *Katolička Crkva i suvremeni ekumenski pokret*, str. 324-325.

⁵³ Usp. Papa Franjo, *Evangelii gaudium – Radost evanđelj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2015., br. 246.

⁵⁴ Usp. Ivan Macut, *Od sukoba do zajedništva. Četiri teološke teme dokumenta Luteransko-katoličke komisije o jedinstvu i zajedničkoj komemoraciji reformacije u 2017. godini*, u: *Crkva u svijetu*, 52 (2017.), br. 4, str. 614., 630.

2. ULOGA BISKUPA U EKUMENIZMU – KATOLIČKI POGLED

2.1. Dokumenti Drugog vatikanskog sabora

Već smo ranije spomenuli kako je ekumenizam, u pravome smislu riječi, u Katoličkoj Crkvi zaživio tek s Drugim vatikanskim saborom. Ivan Pavao II. je u enciklici *Ut unum sint* zapisao sljedeće: „S Drugim vatikanskim saborom Katolička Crkva se nepovratno obvezala ići ekumenskim putem i tako slušati glas Duha Gospodnjega, koji nas poučava da pažljivo čitamo „znakove vremena“. Sve ono što smo ovih godina u potrazi za jedinstvom iskusili i još uvijek doživljavamo, još dublje prosvjetljuje Crkvu u njezinu identitetu i poslanju u povijesti.“⁵⁵

Prije nego što izložimo neki dokumenti Drugog vatikanskog sabora naglašavaju o ulozi biskupa u ekumenizmu, osvrnimo se na dekret *Christus dominus* (O pastirskoj službi biskupa). On o biskupima piše sljedeće: „(...) biskupi su postavljeni od Duha Svetoga, i kao pastiri duša, nasljednici su apostola. Zajedno s Vrhovnim Svećenikom i pod njegovim autoritetom poslani su da i kroz sva vremena nastavljaju djelo Krista, vječnog Pastira. Krist je apostolima i njihovim nasljednicima dao zapovijed i vlast da naučavaju sve narode, da posvećuju ljude u istini i da vode stado. Biskupi su prema tome, po Duhu Svetomu koji im je dan, postali pravi i autentični učitelji vjere, svećenici i pastiri.“⁵⁶

U sljedećem broju dekret nastavlja: “Biskupi kao dionici brige za sve Crkve tu svoju biskupsku službu, koju su primili biskupskim posvećenjem, vrše u zajednici i pod autoritetom Vrhovnog Svećenika. Što se tiče naučavanja i pastirskog vodstva čitave Crkve Božje, svi su ujedinjeni u kolegiju ili tijelu. Oni tu službu vrše pojedinačno u dijelovima stada Gospodnjeg koji su im dodijeljeni, tako da svaki vodi brigu za mjesnu Crkvu koja mu je povjerena. Ponekad se neki od njih zajedno brinu za neke zajedničke potrebe svojih različitih Crkvi.“⁵⁷

Budući da su apostolski nasljednici, biskupima u biskupijama koje su im povjerene, pripada sva redovita, vlastita i neposredna vlast koja se traži za izvršavanje njihove pastirske službe.⁵⁸

⁵⁵ Ivan Pavao II., *Ut unum sint. Da budu jedno. Enciklika o ekumenskom nastojanju*. Kršćanska sadašnjost i Vijeće za ekumenizam i dijalog HBK, Zagreb, 1995., br. 3.

⁵⁶ Drugi vatikanski koncil, *Dekret Christus dominus. O pastirskoj službi biskupa*, Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 2.

⁵⁷ *Isto*, br. 3.

⁵⁸ *Usp. Isto*, br. 8.

Dogmatska konstitucija *Lumen gentium* se u trećem poglavlju, koje govori o hijerarhijskom uređenju Crkve, osobito osvrće na episkopat. Kaže kako su pojedinačni biskupi „vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim partikularnim Crkvama oblikovanim na sliku sveopće Crkve; u njima i iz njih postoji jedna i jedina katolička Crkva. Stoga pojedinačni biskupi, koji su postavljeni na čelo partikularnim Crkvama, vrše svoju pastoralnu upravu nad dijelom Božjega naroda koji je njima povjeren, a ne nad drugim Crkvama niti nad sveopćom Crkvom.“⁵⁹ Ako su pojedinačni biskupi vidljivo počelo i temelj jedinstva, onda iz same njihove službe proizlazi dužnost zalaganja i za vidljivo jedinstvo svih Kristovih učenika.

Već smo ranije spomenuli kako je Katolička Crkva svoje službeno stajalište o ekumenskom pokretu iznijela u dekretu *Unitatis redintegratio*, koji je na poseban način povjeren svim biskupima, „da ga domišljato promiču i njime razborito ravnaju.“⁶⁰ U njemu su katolici pozvani na zajedničku molitvu za jedinstvo kršćana, koja je nazvana „dušom cijeloga ekumenskog pokreta“. U nekim posebnim prilikama je poželjno združivanje u molitvi s odijeljenom braćom, a o konkretnom načinu postupanja odlučuje mjesna biskupska vlast. Ona treba u obzir uzimati sve okolnosti mjesta, vremena i osoba, osim ako biskupska konferencija prema propisu vlastitog statuta ili Sveta Stolica drukčije ne odluče. Pod nadzorom biskupa su i službeni ekumenski dijalozi u kojima se braća uzajamno upoznaju te ekumenska izobrazba teologa.⁶¹

Dekret *Christus Dominus*, govoreći o biskupskoj službi kao o službi oca i pastira među svojim vjernicima, spominje i njihov odnos prema nekatolicima. „Biskupi moraju ljubiti odijeljenu braću te i svojim vjernicima preporučivati da ih susreću prijateljski i s ljubavlju, a trebaju podupirati i ekumenizam kako ga shvaća Crkva. Neka im na srcu budu i nekršćani, da i njima zasja ljubav Isusa Krista, za koga biskupi svjedoče pred svim ljudima.“⁶²

2.2. Ekumenski direktorij

Nakon završetka Drugog vatikanskog sabora i proglašenja dekreta o ekumenizmu, u Katoličkoj Crkvi se pojavila potreba za dokumentom koji bi pojasnio i konkretno primijenio saborske teološko-ekumenske smjernice koje se nalaze u saborskim dokumentima. Na izradi

⁵⁹ Drugi vatikanski koncil, *Dogmatska konstitucija Lumen gentium. O Crkvi*, Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 23.

⁶⁰ *UR*, br. 4.

⁶¹ *Isto*, br. 8., 9., 10.

⁶² Drugi vatikanski koncil, *Dekret Christus Dominus. O biskupskoj službi*, Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 16.

dokumenta radilo je Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana. Prvi direktorij izašao je u dva dijela: *Ekumenski direktorij. Smjernice za provođenje koncilskih zaključaka o ekumenizmu – prvi dio* (1969.) te *Direktorij za provedbu zaključaka Drugoga vatikanskog sabora o ekumenizmu – drugi dio* (1970.). Nadopuna prvog direktorija koji je izašao u dva dijela izdana je 1993. Godine pod nazivom *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*.

Koji su razlozi preuređenja prvotnog dokumenta? Preuređenju direktorija je najviše pridonio snažni razvoj teologije i ekumenizma nakon Sabora, ali i objava novih crkvenih dokumenata kao što je *Zakonik kanonskog prava za Latinsku Crkvu* (1983.), *Zakonik kanona istočnih crkava* (1990.) te *Katekizam Katoličke Crkve* (1992.). Osim toga, potreba za revizijom javila se i zbog toga što je Katolička Crkva, u razdoblju između dva ekumenska direktorija, izdala još neke ekumenske dokumente kao što su *Uputa o posebnim slučajevima pripuštanja drugih kršćana u euharistijsko zajedništvo u Katoličkoj Crkvi* (1972.), dokument *Ekumenska suradnja na nacionalnoj, područnoj i mjesnoj razini* (1975.), apostolska pobudnica *Catechesi Tradendae* (1976.) te motu proprio o mješovitim ženidbama pod nazivom *Matrimonia Mixta* (1983.). Ovaj nadopunjeni Direktorij zauzima se, s jedne strane, za punu vjernost katoličkom poimanju Crkve i očuvanju cjelovitosti sadržaja vjere, a s druge strane se odlučno zalaže i za ekumenski pokret. Važna je i činjenica da je Direktorij pozitivno primljen među ekumenskim partnerima.⁶³

Jedan od razloga za reviziju Direktorija je i činjenica da su se nakon Drugog vatikanskog sabora pojačali sestrinski odnosi s Crkvama i crkvenim zajednicama koje nisu u punom zajedništvu s Katoličkom Crkvom, a započeli su i umnožili su se teološki dijalozi. Zato je papa Ivan Pavao II. zatražio od Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana da, uzimajući u obzir sve novonastale okolnosti, donese suvremene pute o ekumenizmu.⁶⁴

Direktorij je najprije upućen pastirima Katoličke Crkve, ali i svim ostalim vjernicima koji su pozvani na zalaganje i molitvu za uspostavljanje ponovnog jedinstva kršćana pod vodstvom svojih biskupa. Ovaj dokument može koristiti i onima koji nisu članovi Katoličke Crkve jer su i oni sudionici ekumenskog dijaloga. Osim toga, Direktorij im može služiti kao tumač katoličkih nastojanja i uvjerenja u odnosu na ekumenski pokret u cjelini. Glavna svrha mu je poticati, prosvjetljivati i voditi ekumensko djelovanje, a u posebnim slučajevima

⁶³ Usp. I. Macut, *Katolička Crkva i suvremeni ekumenski pokret*, str. 108.

⁶⁴ Usp. *Isto*, str. 112.

također davati obavezne upute u skladu s nadležnošću Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana. Direktorij jamči da je ekumensko djelovanje u Katoličkoj Crkvi u skladu s njezinom vjerom i disciplinom.⁶⁵

Ekumenski pravci, koje je ovim Direktorijem Katolička Crkva željela objaviti, razlažu se u pet poglavlja Direktorija:

1. Traženje jedinstva kršćana
2. Ustrojstvo službe kršćanskoga jedinstva u Katoličkoj Crkvi
3. Obrazovanje za ekumenizam u Katoličkoj Crkvi
4. Zajedništvo u životu i duhovnoj djelatnosti među krštenima
5. Ekumenska suradnja, dijalog i zajedničko svjedočenje

Uloga biskupa u ekumenizmu osobito je naglašena u drugom i trećem poglavlju Direktorija. Drugo poglavlje Direktorija govori, potvrđujući učenje Drugog vatikanskog sabora, da osobitu odgovornost na području ekumenizma imaju biskupi. U tom kontekstu zaključuje: „U svjetlu te osobite nadležnosti za promicanje i vođenje ekumenske djelatnosti, odgovornost je upravo pojedinih dijecezanskih biskupa, sinoda Istočnih Katoličkih Crkava ili biskupskih konferencija da odrede pravila po kojima će osobe ili komisije niže navedene vršiti povjereno im djelovanje i bdjeti nad primjenom tih pravila. Osim toga, valja se pobrinuti da oni kojima su povjerene te ekumenske odgovornosti imaju odgovarajuće znanje o katoličkim načelima glede ekumenizma i da su ozbiljno spremni za svoju zadaću“⁶⁶

Biskup na području svoje biskupije treba imenovati biskupijskog delegata za ekumenska pitanja i biskupijsku ekumensku komisiju ili tajništvo. Biskupijski delegat ima zadatak animirati biskupijsku ekumensku komisiju, poticati različite molitve za jedinstvo kršćana, informirati biskupiju o ekumenskim aktivnostima, predstavljati katoličke zajednice u njezinim odnosima s drugim Crkvama i crkvenim zajednicama, savjetovati biskupa i druge biskupijske ustanove o ekumenskim pitanjima, održavati kontakte s delegatima drugih biskupija. Članovi biskupijske komisije ili tajništva trebaju predstavljati čitavu biskupiju: kler, redovnike, redovnice i laike. Komisija treba provoditi u djelo odluke dijecezanskog biskupa

⁶⁵ Usp. Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana, *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*, IKA – HBK, Zagreb, 1994., br. 2-6.

⁶⁶ *Isto*, br. 40.

koje se odnose na primjenu naučavanja i uputa Drugog vatikanskog sabora, predlagati stručnjake za vođenje ekumenskog dijaloga na dijecezanskoj razini te predložiti biskupu razmjenu promatrača i gostiju u prigodi važnijih sastanaka, sinoda.⁶⁷

Treće poglavlje Direktorija govori o obrazovanju za ekumenizam. Što se tiče obrazovanja zaređenih osoba koje djeluju u pastoralnoj službi, kako đakona, svećenika, ali prije svega biskupa, onda se na prvom mjestu ističe dužnost svakoga zaređenog službenika da oblikuje vlastitu osobnost kako bi prikladno odgovorio svom poslanju. „U toj perspektivi, kandidat za služenje treba u potpunosti razviti ljudska svojstva koja omogućuju da osoba bude među ljudima prihvaćena i vjerodostojna, brižno tražeći vlastiti način izražavanja i mogućnosti za dijalog, kako bi postigao istinski ekumenski stav.“⁶⁸

2.3. Zakonik kanonskog prava iz 1983.

Novosti koje je u odnosu na ekumenizam u svojim dokumentima proglasio Drugi vatikanski sabor, Zakonik kanonskog prava iz 1983. godine nastojao je uobličiti u pravni izričaj i kanone. Time je potvrđena zakonska obaveza ekumenskoga djelovanja na svim razinama u Crkvi s ciljem uspostave kršćanskog jedinstva. Ekumenske teme u Zakoniku jesu: pojam Crkve, povjeravanje brige za ekumenizam najvišim crkvenim vlastima, zajedništvo u sakramentima, odgoj za ekumenizam u sjemeništima i bogoslovijama, suradnja u prijevodima Svetoga pisma te sankcije koje valja primijeniti na rušitelje vjere i jedinstva Crkve.⁶⁹

Kann. 755 određuje da se ekumenizam povjerava najvišim crkvenim vlastima. U prvom paragrafu stoji: „Sav Biskupski zbor, a u prvom redu Apostolska Stolica imaju zadaću da među katolicima podupiru i vode ekumenski pokret, kojega je svrha obnova jedinstva među kršćanima, koje je Crkva dužna promicati po Kristovoj volji.“ Sljedeći paragraf nastavlja: „Isto tako zadaća je biskupa, i prema pravnoj odredbi, biskupskih konferencija da promiču to jedinstvo i da prema različitim potrebama ili prilikama daju praktične odredbe, vodeći računa o propisima koje je donijela vrhovna crkvena vlast.“

Kann. 383 u trećem paragrafu nalaže da se dijecezanski biskup „prema braći koja nisu u potpunom zajedništvu s Katoličkom Crkvom odnosi s ljudskošću i ljubavlju i neka podupire ekumenizam kako ga shvaća Crkva.“

⁶⁷ Usp. *Isto*, br. 41-44.

⁶⁸ Usp. *Isto*, br. 70.

⁶⁹ Usp. I. Macut, *Katolička Crkva i suvremeni ekumenski pokret*, str. 134., 147.

Iz navedenog vidimo kako je Zakonik kanonskog prava prihvatio promjene koje su se na polju ekumenskoga pokreta počele događati s Drugim vatikanskim saborom te ih je ozakonio 1983. godine. Ono što je od posebnog interesa za ovaj rad, jesu ekumenske teme u kojima Zakonik potvrđuje kako je u prvome redu biskup onaj koji je odgovoran za provođenje ekumenizma, počevši od propisivanja praktičnih odredbi i propisa u ekumenizmu, do poziva na ophođenje u ljubavi prema rastavljenoj braći, što podsjeća na „obraćenje srca“ bez kojeg, prema *Unitatis redintegratio*, nema ekumenizma ni u pravom smislu riječi.

2.4. Katekizam Katoličke Crkve

Ideja o izradi Katekizma ili priručnika svega katoličkog nauka o vjeri i ćudoređu javila se za vrijeme izvanrednog zasjedanja Biskupske sinode 1985. godine, održane povodom dvadesete obljetnice Drugoga vatikanskog sabora. Za sastavljanje Katekizma oformljeno je Vijeće kardinala i biskupa, a latinsko tipsko izdanje Katekizma Katoličke Crkve odobreno je i proglašeno apostolskim pismom *Veoma se radujemo*. U njemu papa Ivan Pavao II. hvali Vijeće koje je obraćalo pozornost na predložene ispravke s obzirom na izjave Katekizma, koje su stizale od crkvenih zajednica širom svijeta. Taj interes i želja za usavršavanjem Katekizma pokazuje „nakanu Katekizma da se predstavi kao potpuno i cjelovito izlaganje katoličkog nauka iz kojega može svatko upoznati što Crkva ispovijeda i slavi, što proživljava i što moli u svojem svagdanjem životu i radu.“⁷⁰

Apostolsko pismo *Veoma se radujemo* napose potiče biskupe na promicanje Katekizma među Božjim narodom, a njihova uloga je naglašena i u apostolskoj konstituciji *Čuvati polog vjere*, kojom se javnosti predao ovaj Katekizam. U njoj papa ističe kako od crkvenih pastira i od vjernika traži „da prihvate ovaj Katekizam u duhu zajedništva te se marno njime služe u ispunjavanju svoga poslanja: navješćivati vjeru i pozivati na evanđeoski život. Ovaj im se Katekizam pruža da služi kao pouzdan i autentičan tekst na koji će se pozivati u naučavanju katoličkog nauka, i posebno pri izradi mjesnih katekizama.“ Nakana Katekizma je i „poduprijeti ekumenske napore nadahnute svetom željom za jedinstvom svih kršćana, točno pokazujući vrhunski i čudesni sklad katoličke vjere.“⁷¹

Za ekumenske teme u Katekizmu se može reći da su razasute na više strana, kao što je i mogućnost dodira među Crkvama i pojedinim kršćanima „posvudašnja“ i višeslojna. Ipak,

⁷⁰ Usp. Ivan Pavao II., *Veoma se radujemo*, u: *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 2016., str. 8.

⁷¹ Usp. Ivan Pavao II., *Čuvati polog vjere*, u: *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 2016., str. 15-16.

moгуća je određena sistematizacija ekumenske problematike. Prvih pet podnaslova prikazuju ekumenski sadržaj Katekizma: najprije je dotaknuto pitanje jedinstva Crkve, a zatim i rane tog jedinstva; nakon toga je ustanovljeno postojanje određenog zajedništva među Crkvama, koje bi nas trebalo voditi prema jedinstvu; potom slijedi govor o stupnjevima povezanosti drugih kršćana s Katoličkom Crkvom; a onda o mogućnostima liturgijskog zajedništva. Završno, kao šesti podnaslov, slijede teološki osvrti na Katekizam, među kojima se ističu dva nekatolička: jednoga evangelističkoga i jednoga pravoslavnoga teologa.⁷²

Neki kritičari su Katekizam nazvali neekumenskim, što je naravno neutemeljeno i neozbiljno. On je katehetski dokument Crkve koji prihvaća i potvrđuje nauk Drugog vatikanskog sabora i poslijesaborskih crkvenih dokumenata i teologije s područja ekumenizma. Istina jest da je Katekizam nešto od ekumenske teologije možda prešutio ili previdio, ali to ne bi trebalo proglašavati njegovom manom, jer je Katekizam pisan za cijelu Crkvu te je poticaj za izradu mjesnih katekizama. Naravno da ekumenska problematika, kao ni bilo koja druga, nije jednaka npr. u Istočnoj i u Zapadnoj Europi, u Sjevernoj i u Južnoj Americi.⁷³ Dužnost je biskupa, da prosuđujući situaciju u svojoj mjesnoj Crkvi, dade izraditi mjesni katekizam koji će „voditi računa o različitim prilikama i kulturama, ali tako da brižno čuvaju jedinstvo vjere i vjernost katoličkom nauku.“⁷⁴ U tome će se zrcaliti pastirska briga biskupa za svoju Crkvu.

2.5. Ekumenski Vademecum

Papinsko vijeće za jedinstvo kršćana 2020. godine izdalo je Dokument *Biskup i jedinstvo kršćana: ekumenski Vademecum*. Izdan je povodom obilježavanja 25. obljetnice enciklike *Ut unum sint* i 60 godina od ustanove Vijeća. Predstavljajući *Vademecum*, kardinal Kurt Koch, predsjednik Papinskog vijeća za jedinstvo kršćana, opisao ga je kao „kompas“ koji će pomoći biskupima da odlučno nastave put prema punom jedinstvu Kristovih učenika. *Vademecum* se temelji na enciklici *Ut unum sint*, dekretu o ekumenizmu *Unitatis redintegratio* te dvama dokumentima Papinskog vijeća: *Direktorij za primjenu načela o ekumenizmu* i *Ekumenska dimenzija u formaciji onih koji se posvećuju svećeništvu*.⁷⁵

⁷² Usp. Tomo Vukšić, *Ekumenizam u Katekizmu Katoličke Crkve*, u: *Crkva u svijetu*, 31 (1996.), br. 3, str. 305-306.

⁷³ Usp. *Isto*, str. 322.

⁷⁴ I. Pavao II., *Čuvati polog vjere*, str. 16.

⁷⁵ Usp. *Fratellanza umana*, vidi na: <https://fratellanzaumana.wordpress.com/2020/12/04/ekumenski-vademecum-biskup-i-jedinstvo-krscana/> (pristupljeno 22.08.2021.)

Dokument je podijeljen na sljedeći način: Predgovor; Popis kratica; Uvod; 1. dio – promicanje ekumenizma u Katoličkoj Crkvi; 2. dio – Odnosi Katoličke Crkve s drugim kršćanima; Zaključak; Katolički dokumenti o ekumenizmu; Dodatak.

2.5.1. Biskup i jedinstvo kršćana

Odgovornost biskupa za promicanje jedinstva kršćana jasno je potvrđena u saborskim i poslijesaborskim dokumentima obrađenima u prethodnim poglavljima. Sukladno tome, i ovaj ekumenski *Vademecum* predaje se u ruke biskupima iz čitavoga svijeta u nadi da će u njemu pronaći jasne i korisne smjernice koje će im pomoći voditi mjesne Crkve povjerene njihovoj pastoralnoj skrbi prema onom jedinstvu za koje je Gospodin molio i na koje je Crkva neopozivo pozvana.⁷⁶

Uvod dokumenta izlaže sljedeće teme: traženje jedinstva pripada samoj biti Crkve; jedinstvo je stvarno, iako nepotpuno; jedinstvo kršćana tiče se cijele Crkve; biskup kao vidljivo počelo jedinstva; *Vademecum* kao vodič biskupu u njegovoj zadaći razlučivanja.

Služenje jedinstvu nije samo jedna od mnogih zadaća biskupove službe, nego predstavlja njegov temeljni vid. Zauzetost oko jedinstva, ukorijenjeno u njegovoj osobnoj molitvi, mora prožimati svaki vid njegove službe: naučavanje vjere, sakramentalnu službu i oduke vezane uz pastoralnu skrb koju vrši: biskup je pozvan graditi i jačati ono jedinstvo za koje je Isus molio na Posljednjoj večeri. Svoju ekumensku službu biskupi moraju vršiti na sinodalan način tj. biskupski zbor u zajedništvu s papom, uključujući cijeli Božji narod. Ekumensko djelovanje nije svugdje jednako – na biskupu je procijeniti izazove i mogućnosti provođenja katoličkih načela ekumenizma u vlastitoj biskupiji. Stoga se ovaj *Vademecum* nudi biskupu kao poticaj i vodič u ispunjavanju njegovih ekumenskih zadaća.⁷⁷

Prvi dio koji razrađuje promicanje ekumenizma u Katoličkoj Crkvi naglašava da je traženje jedinstva danas izazov za katolike, a potom razlaže ekumenske strukture na lokalnoj i regionalnoj razini. Biskup je pozvan na spremnost za dijalog, a odgovoran je i za vođenje i usmjeravanje ekumenskih inicijativa: imenovanje delegata za ekumenizam, oformljavanje komisije za ekumenizam biskupskih konferencija i sinoda Istočnih Katoličkih Crkava te imenovanje osoba zaduženih za ekumenizam u župama. Kada je riječ o ekumenskoj dimenziji formacije, ona treba obuhvaćati sve vjernike u svim vidovima i disciplinama

⁷⁶ Usp. Pontifical council for promoting christian unity, *The Bishop and Christian Unity: An Ecumenical Vademecum*, Typis Polyglottis Vaticanis, 2020.

⁷⁷ Usp. *Isto*, br. 4-5.

kršćanske izgradnje. Formacija vjernika o ekumenizmu doprinosi nadilaženju prepreka koje stoje na putu dijaloga, upoznavanja te konačnog jedinstva. Stavka koja je također od velike važnosti jest korištenje sredstava društvene komunikacije koji se moraju nadahnjivati ekumenskim odredbama. Oni su prilika da katolici izraze poštovanje i dobro raspoloženje prema svojom kršćanskom braćom i sestrama. Tome može doprinijeti biskupijska mrežna stranica koja će objavljivati ekumenske vijesti iz biskupije i sveopće Crkve.⁷⁸

Drugi dio *Vademecuma* progovara o odnosima Katoličke Crkve s drugim kršćanima. Ekumenski pokret je jedan i nedjeljiv te o njemu uvijek treba govoriti kao o cjelini. U skladu s različitim dimenzijama crkvenog života poprima raznolike oblike ekumenske suradnje. Duhovni ekumenizam promiče molitvu, obraćenje i svetost poradi jedinstva kršćanima. U dijalogu ljubavi prednost se daje susretima na razini svakodnevnih kontakata i suradnje, jačajući i produbljujući odnos koji već zajednički dijelimo krštenjem. Dijalog istine bavi se vitalnim doktrinarnim vidom, a svrha mu je izliječiti rane podjele među kršćanima. Dijalog života uključuje sve prilike za susret i suradnju s drugim kršćanima u pastoralnoj skrbi, u poslanju u svijetu i kroz kulturu. Ti oblici ekumenizma se dijele zbog jasnoće izlaganja, ali se nikada ne smije zaboraviti njihova uska povezanost. Uostalom, mnoge ekumenske inicijative istovremeno uključuju više tih dimenzija.⁷⁹ *Vademecum*, budući da je to i njegova svrha, pojašnjava kako biskupi mogu doprinijeti prihvaćanju i ostvarenju navedenih oblika ekumenizma.

U molitvi za jedinstvo kršćana prepoznajemo da je jedinstvo dar Duha Svetoga, a ne nešto što možemo postići samo svojim vlastitim naporima. Biskup može vrlo plodonosno unaprijediti zalaganje oko jedinstva kršćana sudjelujući u ekumenskom slavlju zajedno s drugim crkvenim vođama prigodom obilježavanja molitvene osmine i potičući župe i skupine da rade s ostalim kršćanskim zajednicama prisutnima na određenom području kako bi zajednički organizirali posebne molitvene događaje tijekom osmine za jedinstvo. Dijeljenje glavnih dijelova liturgijskog kalendara s većinom drugih kršćanskih tradicija omogućuje zajedničku pripravu za proslavu najvećih kršćanskih blagdana. U nekim biskupijama katolički biskup, zajedno s ostalim crkvenim vođama, sastavlja zajedničku izjavu prigodom tih slavlja. Ekumenizam mučenika je dio duhovog ekumenizma koji na poseban način zbližava kršćane.

⁷⁸ Usp. *Isto*, br. 6-14.

⁷⁹ Usp. *Isto*, br. 15.

Biskupi trebaju poticati zajedničke pobožnosti s drugim kršćanima, npr. zajednička pobožnost nekom svecu ili čašćenje pojedine slike.⁸⁰

Katolici bi trebali biti spremni učiniti prvi korak prema drugim kršćanima, a posebno u onim prilikama i mjestima gdje čine većinu. Dijalog ljubavi gradi se nizom jednostavnih inicijativa koje jačaju veze zajedništva. To može biti razmjena poruka ili izaslanstva u posebnim prigodama, uzajamni posjeti i susreti mjesnih pastoralnih služitelja, dogovori između ustanova ili zajednica. Na taj način ne pokazujemo samo našu ljubav i poštovanje prema svojoj braći i sestrama u Kristu, nego i prema zajednicama kojima oni pripadaju. Mnogi su biskupi, zahvaljujući dijalogu ljubavi, imali priliku iskusiti da je ekumenizam nešto mnogo više od dužnosti njihove službe: otkrili su u njemu izvor obogaćenja i radosti zbog kojega kliču: „kako je dobro i kako je milo kao braća zajedno živjeti“ (Ps 133, 1).⁸¹

Dijalog istine teološki je dijalog koji ima za cilj uspostavu jedinstva u vjeri. Katolička Crkva je osobito nakon Drugog vatikanskog sabora sudjelovala u mnogim bilateralnim međunarodnim teološkim dijalozima sa svjetskim kršćanskim zajednicama s ciljem rješavanja nesuglasica koje su uzrokovale podjele. Takvi dijalozi Crkvu su doveli pred izazov usvajanja tj. procesa kojim prepoznaje i usvaja sve ono što prepozna kao autentično kršćansko učenje. Usvajanje zadobiva novo značenje u dobu ekumenizma: potrebno je da dogovori i zajedničke izjave uistinu zažive u kršćanskim zajednicama, uključujući sav Božji narod. Obzirom da se u tim dokumentima često nalaze prijedlozi koji se mogu primijeniti na lokalnoj razini, biskupi imaju odgovornost procjenjivati ekumenske dokumente, a posebno one koji su najrelevantniji za njihovo vlastito okruženje.⁸²

Pod biskupovim vodstvom su i zajednička djelovanja u pastoralu, u služenju svijetu i na kulturnom polju. To se jednom riječju zove dijalog života – dijalog u kojem katolici počinju duboko i u vjeri živjeti zajedništvo koje već iskustveno dijele s drugim kršćanima. Kroz dijalog života katolici već žive pomirenje s drugim kršćanima, ali su pozvani postupati postupno i oprezno, bez izbjegavanja mogućih poteškoća.⁸³

Diljem svijeta kršćanski služitelji iz različitih tradicija zajedno rade u pružanju pastoralne skrbi u bolnicama, zatvorima, oružanim snagama, na sveučilištima ili u drugim kapelanijama. U mnogim takvim situacijama koriste se zajedničke kapelice ili drugi prostori

⁸⁰ Usp. *Isto*, br. 18., 21., 22.

⁸¹ Usp. *Isto*, br. 26.

⁸² Usp. *Isto*, br. 29-30.

⁸³ Usp. *Isto*, br. 31.

za pružanje službe vjernicima različitih kršćanskih zajednica. Biskup može drugim kršćanskim zajednicama dopustiti da se služe nekom crkvom, samo ako to neće izazvati sablazan ili pomutnju kod vjernika. Takvo zajedničko služenje i dijeljenje resursa može biti plodonosno za pastoralni ekumenizam. Na tom tragu, u nekim situacijama je prikladno i surađivanje s drugim kršćanima na polju kateheze.⁸⁴

Dijecezanski biskup pozvan je dati dopuštenje za mješovite ženidbe, a u nekim slučajevima može dopustiti oprost od katoličkog obreda za slavlje ženidbe. Mješovite ženidbe ne treba smatrati problemom jer su one povlašteno mjesto za izgrađivanje jedinstva kršćana. Međutim, pastiri ne mogu biti ravnodušni na trpljenje koje podjela kršćana izaziva u tim obiteljima, a koje su zasigurno dublje i snažnije nego u bilo kojem drugom okruženju. Zato treba posebno poraditi na pripravi za ženidbu i na uključivanje obitelji u ekumenske aktivnosti župe i biskupije. Susreti biskupa s ciljem praćenja i pružanja potpore tim parovima mogu biti izvrsno tlo za ekumensku suradnju.⁸⁵

Ako je sav ekumenizam krsni ekumenizam i ako smo krštenjem, u dijalogu ljubavi, uspostavili veze zajedništva s drugim kršćanima, onda je moguće određeno dijeljenje sakramentalnog života. Ono počiva na dva načela koja su izložena u *Unitatis redintegratio* (br. 8). Prvo je načelo da slavljenje sakramenta u nekoj zajednici „naznačuje jedinstvo Crkve“, a drugo da je sakrament „udioništvo u sredstvima“. Iz toga proizlazi da sudjelovanje u sakramentima euharistije, pomirenja i bolesničkog pomazanja mora biti pridržano za one koji su u potpunom zajedništvu te da pripuštanje u navedenim sakramentima može biti odobreno i čak preporučeno kršćanima drugih Crkava i crkvenih zajednica, ali iznimno i pod određenim uvjetima.⁸⁶

U procjeni provedivosti tih dvaju načela dijecezanski biskup će postupati razborito i promišljeno, poštujući crkveni zakon te imajući na umu da se mogućnost zajedničkog slavljenja u svetinjama razlikuje od jedne Crkve i zajednice do druge. Pri tome treba uzeti u obzir duhovno dobro duša i brigu za njihovo spasenje. Podjeljivanje sakramenata drugim kršćanima koji nisu u punom zajedništvu s Katoličkom Crkvom, razlog su radosti i nade, kao što je rekao Ivan Pavao II. u enciklici *Ut unum sint*.⁸⁷

⁸⁴ Usp. *Isto*, br. 33-34.

⁸⁵ Usp. *Isto*, br. 35.

⁸⁶ Usp. *Isto*, br. 36.

⁸⁷ Usp. *Isto*, br. 36.

Duga povijest kršćanskih podjela i složena narav teoloških i kulturnih čimbenika koji razdvajaju kršćanske zajednice veliki su izazov svima koji sudjeluju u ekumenskim naporima. Prepreke koje stoje na putu prema jedinstvu zaista nadilaze naše snage, ali nadu nam ulijeva Kristova pobjeda nad grijehom, smrću, podjelama i svakim zlom. Putujuća Crkva ima trajnu zadaću primati milost Kristove pobjede. Praktične preporuke i inicijative predložene u ovom *Vademecumu* oruđa su kojima Crkva, i napose biskup, mogu nastojati oko toga da učine aktualnom Kristovu pobjedu nad podjelom među kršćanima.⁸⁸

⁸⁸ Usp. *Isto*, br. 42.

ZAKLJUČAK

Ekumenski pokret u Katoličkoj Crkvi zasigurno je imao razdoblja stagnacije i razdoblja napretka. Ne možemo reći da je s Drugim vatikanskim saborom započeo ekumenizam za Katoličku Crkvu, ali promjena koja se dogodila u shvaćanju i intenzitetu ekumenskih zalaganja donijela je mnoštvo plodova iz kojih i danas možemo crpiti nadu i motivaciju glede ekumenizma. Priznavanje elemenata eklezijalnosti drugim Crkvama u dogmatskoj konstituciji *Lumen gentium* te napuštanje rimocentričnog ekumenizma u dekretu *Unitatis redintegratio*, uz poziv na obraćenje srca i molitvu za jedinstvo kršćana, omogućili su otvoren put za dijalog s drugim Crkvama i crkvenim zajednicama. Na tim temeljima su poslijesaborski sveti oci gradili svoje ekumenske pontifikate u kojima vidimo kako je s vremenom ekumenski zamah u Crkvi bivao sve veći i utjecajniji.

Uloga biskupa u ekumenskom pokretu naglašena je već u saborskim dokumentima, a potvrđena je i u crkvenim dokumentima koji su slijedili nakon Sabora. To su Ekumenski direktorij, Zakonik kanonskog prava, Katekizam Katoličke Crkve i konačno ekumenski *Vademecum*. Ako želimo sumirati što ti dokumenti naglašavaju obzirom na ulogu biskupa u ekumenizmu, onda možemo nabrojiti nekoliko zajedničkih naglasaka: biskup je u svojoj mjesnoj crkvi vidljivo počelo i temelj jedinstva; mora podupirati ekumenizam kako ga shvaća Crkva; treba ljubiti odijeljenu braću i na isto poticati svoje vjernike; dužan je brinuti se o ekumenskom obrazovanju.

Dokument *Biskup i jedinstvo kršćana – ekumenski Vademecum* pastirima Katoličke Crkve donosi smjernice kako bi bolje razumjeli i ispunili svoju ekumensku zadaću. Budući da je biskup „vidljivo počelo i temelj jedinstva“ u svojoj mjesnoj crkvi, zalaganje za jedinstvo treba prožimati svaki vid njegove službe. Biskup treba biti čovjek dijaloga koji promiče i usmjerava ekumenska nastojanja i inicijative; na području svoje biskupije treba imenovati osobe i oformiti komisije koje će mu biti desna ruka u provođenju ekumenskih smjernica; treba voditi računa o izobrazbi svojih vjernika za odnos s drugim kršćanima; pozvan je na korištenje medija u svrhu komunikacije i informiranja o ekumenskim nastojanjima; dužan je u svojoj crkvi promicati duhovni, praktični i kulturni ekumenizam. Navedene smjernice pretpostavljaju otvorenost Božjoj milosti, bez koje su svi ekumenski napori uzaludni.

Nedostatak ovoga rada jesu drugi hvalevrijedni ekumenski dokumenti, susreti i inicijative koje su ostale nespomenute zbog ograničenosti teme i opsega pisanja. Svi oni koji

su izabrani kao polazište za pisanje ovoga rada, služe kao prikaz katoličkog pogleda prema ekumenizmu, s naglaskom na ulozi biskupa.

Za kraj nam ostaje zapitati se koliko kršćani ozbiljno shvaćaju Isusovu molitvu zapisanu u Ivanovu evanđelju: „Ne molim samo za ove, nego i one koji će na njihovu riječ vjerovati u mene: da svi budu jedno kao što si ti, Oče, u meni i ja u tebi, neka i oni u nama budu da svijet uzvjeruje da si me ti poslao i ljubio njih kao što si mene ljubio“ (Iv 17,20-23)? Ta molitva izražava Isusovu želju da njegovi učenici svoje jedinstvo crpe iz jedinstva Presvetoga Trojstva – jedinstva ljubavi i istine. Upravo takvo jedinstvo krajnji je cilj ekumenskog pokreta i svih ekumenskih nastojanja. Kada i kako će se ono ostvariti nije nam poznato, ali imamo pravo biti optimistični i reći: ekumenski hod Katoličke Crkve, zajedno s drugim kršćanskim Crkvama i crkvenim zajednicama, znak su nade u postizanje vidljivoga jedinstva koji ćemo primiti kao Božju milost i dar.

LITERATURA

Crkveni dokumenti

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Christus dominus, Dekret o pastirskoj službi biskupa*, Dokumenti Drugog vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium, Dogmatska konstitucija o Crkvi*, Dokumenti Drugog vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Orientalium Ecclesiarum, Dekret o Istočnim Katoličkim Crkvama*, Dokumenti Drugog vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Unitatis redintegratio, Dekret o ekumenizmu*, Dokumenti Drugog vatikanskog koncila, Zagreb, 2008.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (ur. hrv. izdanja), *Katekizam Katoličke Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016.

IVAN XXIII., *Gaudet Mater Ecclesia, Raduje se Majka Crkva*, Crkva u svijetu, vol. 47, 2012., br. 4, 531-540.

IVAN PAVAO II., *Čuvati polog vjere, Apostolska konstitucija*, Katekizam Katoličke Crkve, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 2016., 11-16.

IVAN PAVAO II., *Ut unum sint, Enciklika o ekumenskom nastojanju*, Kršćanska sadašnjost i Vijeće za ekumenizam i dijalog HBK, Zagreb, 1995.

IVAN PAVAO II., *Veoma se radujemo, Apostolsko pismo*, Katekizam Katoličke Crkve, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 2016., 17-10.

PAPA FRANJO, *Evangelii gaudium, Radost evanđelja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2015.

PAPINSKO VIJEĆE ZA PROMICANJE JEDINSTVA KRŠĆANA, *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*, IKA-HBK, Zagreb, 1994.

PONTIFICAL COUNCIL FOR PROMOTING CHRISTIAN UNITY, *The Bishop and Christian Unity: An Ecumenical Vademecum*, Typis Polyglottis Vaticanis, Vatican, 2020.

ZAKONIK KANONSKOG PRAVA, Glas koncila, Zagreb, 1996.

Knjige

FRIELING, Reinhard. *Put ekumenske misli. Uvod u ekumenologiju*, Teološki Fakultet „Matija Vlačić Ilirik“, Zagreb, 2008.

MACUT, Ivan. *Katolička Crkva i suvremeni ekumenski pokret*, GK, Zagreb, 2017.

MACUT, Ivan. *Suvremeni ekumenski pokret – svjetske konferencije (1910. – 2013.)*, Glas koncila, Zagreb, 2019.

RATZINGER, Joseph. *Teološki nauk o principima: elementi fundamentalne teologije*, Ex Libris, Rijeka, 2010.

ŠAGI-BUNIĆ, Tomislav. *Ali drugog puta nema*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972.

Članci

BARIŠIĆ, Jerko. Deseta obljetnica Dekreta o ekumenizmu. *Crkva u svijetu*. 9 (1974) 4, 344-350.

BARIŠIĆ, Jerko. Dijalog između Katoličke Crkve i pravoslavnih Crkava. *Crkva u svijetu*. 8 (1974) 1, 45-58.

BARIŠIĆ, Jerko. Ekumenizam i Drugi vatikanski sabor. *Crkva u svijetu*. 7 (1972) 2, 160-165.

FABIJANIĆ, Loredana. Ekumenizam – prekretnica u Rimokatoličkoj crkvi. *Essehist: časopis stdenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*. 3 (2011) 3, 49-52.

FRANIĆ, Frane. „Majka Crkve“ i „Nota Praevia“ na II. vatikanskom saboru. *Crkva u svijetu*. 21 (1986) 4, 431-434.

IKIĆ, Niko. Communio i Successio u teologiji Petrove službe. *Diacovensia*. 22 (2014) 2, 219-231.

MACUT, Ivan. Ekumenizam Pape Franje. *Služba Božja*. 54 (2014) 1, 52-67.

MACUT, Ivan. Od sukoba do zajedništva. Četiri teološke teme dokumenta Luteransko-katoličke komisije o jedinstvu i zajedničkoj komemoraciji reformacije u 2017. godini. *Crkva u svijetu*. 52 (2017) 4, 612-631.

MACUT, Ivan. Posvećen život i jedinstvo kršćana – Prijevod i tumačenje govora Svetog oca Franje sudionicima ekumenskog kolokvija redovnika i redovnica. *Služba Božja*. 55 (2015) 3, 391-405.

MACUT, Ivan. Važni koraci na ekumenskom putu u Katoličkoj Crkvi s kratkim osvrtom na katoličko-luteranski dijalog. *Diaconvesia*. 25 (2017) 3, 475-490.

MEDVED, Marko. Putem dijaloga – uz pedesetu obljetnicu enciklike pape Pavla VI. *Ecclesiam Suam* (1964.-2014.). *Riječki teološki časopis*. 43 (2014) 1, 5-8.

MODRIĆ, Alan. Papinski primat i njegovo služenje jedinstvu kršćana: Uz 25. obljetnicu enciklike *Ut unum sint*. *Obnovljeni život*. 76 (2021) 2, 235-246.

MORO, Dušan. Joseph Ratzinger i ekumenizam. *Služba božja*. 46 (2006) 4, 351-379.

VUKŠIĆ, Tomo. Ekumenizam u Katekizmu Katoličke Crkve. *Crkva u svijetu*. 31 (1996) 3, 304-322.

ZEČEVIĆ, Jure. Koncilski ekumenski zamah i današnja traženja. *Bogoslovska smotra*, 75 (2005) 3, 855-873.

ZEČEVIĆ, Jure. Nastanak povijest i smisao tjedna molitve za jedinstvo kršćana. *Bogoslovska smotra*. 65 (1995) 2, 229-236.

Web – stranice

CENTOFANTI, Sergio; Ariana Anić. Prije 25 godina objavljena enciklika „*Ut unum sint*“. *Vatican news*. (25.5.2020.) <https://www.vaticannews.va/hr/crkva/news/2020-05/prije-25-godina-objavljena-enciklika-ut-unum-sint.html> (12.8.2021.)

DONNINI, Debora; Fratellanza umana. Ekumenski Vademecum: Biskup i jedinstvo kršćana. *Fratellanza umana*. (4.12.2020.) <https://fratellanzaumana.wordpress.com/2020/12/04/ekumenski-vademecum-biskup-i-jedinstvo-krscana/> (22.8.2021.)

Ekumenski pontifikat svetog Ivana Pavla II. *Križevačka eparhija*. (26.10.2018.) <https://www.krizevacka-eparhija.com/index.php/arhiva/vijesti-2018/215-ekumenski-pontifikat-svetog-ivana-pavla-ii> (12.8.2021.)

LETICA, Marito Mihovil. O papi Pavlu VI., novoproglašenom svecu. *Vatican news*. (21.10.2018.) <https://www.vaticannews.va/hr/crkva/news/2018-10/o-papi-pavlu-sestom-novoproglasenom-svecu.html> (10.8.2021.)

Zajednička izjava o opravdanju – Rezultat na kojem treba dalje graditi. U povodu potpisivanja Zajedničke izjave o opravdanju. *Informativna katolička agencija*. <https://ika.hkm.hr/novosti/zajednicka-izjava-o-opravdanju-rezultat-na-kojem-treba-dalje-graditi-povodu-potpisivanja-zajednicke-izjave-o-opravdanju-radio-vatikan-objavio-razgovor-s-evangelickim-i-katolickim-teologom/> (12.8.2021.)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistra/magistrice _____, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo moga vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

Potpis

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO – KATEHETSKE STUDIJE

MATEA POPOVIĆ

THE ROLE OF THE BISHOP IN ECUMENISM –
THE CATHOLIC VIEW

Diplomski rad

iz Ekumenskog bogoslovlja

mentor: doc. dr. dr. sc. Ivan Macut

Split, 2021.

SUMMARY

The present participation of the Catholic Church in the modern ecumenical movement is very different from what it was at its beginning. The Church gradually, from an attitude of opposition and rejection, shifted to acceptance, participation, and finally to absolute preoccupation with the ecumenical movement. The turning point was marked by the Second Vatican Council which, from its convening to the intonation of the Council documents and the implementation of their guidelines in the life of the Church, showed that the ecumenical path is the path the Church is called to follow if she wants to fulfill the mission she received from the Lord. So it isn't wrong to say that the ecumenical efforts of the Catholic Church regarding the ecumenical movement can be divided into the time before the Council and the time after the Council. This paper follows that chronology. The first part shows the change of mentality within the Church, with an emphasis on the fruits of the Second Vatican Council and the pontiffs of the post-council popes. The second part focuses on the bishop's role in ecumenism, which is highlighted in major post-council church documents. The emphasis is on the latest document of the Pontifical Council for Promoting Christian Unity – Bishop and Christian Unity: Ecumenical Vademecum, issued on December 4, 2020.

Key words: Catholic Church, ecumenical movement, Second Vatican Council, bishop, Pontifical Council for Promoting Christian Unity, Ecumenical Vademecum